

Stavovi lokalnog stanovništva o razvoju turizma u Rovinju

Blažević, Zvezdana

Master's thesis / Specijalistički diplomski stručni

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **VERN University of Applied Sciences / Veleučilište VERN**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:146:064967>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-25**

Repository / Repozitorij:

[VERN' University Repository](#)

VELEUČILIŠTE VERN'

Zagreb

Specijalistički diplomski stručni studij
Menadžment održivog razvoja turizma

**SPECIJALISTIČKI DIPLOMSKI STRUČNI RAD
STAVOVI LOKALNOG STANOVNIŠTVA O RAZVOJU
TURIZMA U ROVINJU**

Zvezdana Blažević

Zagreb, 2019.

VELEUČILIŠTE VERN'

Specijalistički diplomski stručni studij
Menadžment održivog razvoja turizma

SPECIJALISTIČKI DIPLOMSKI STRUČNI RAD
STAVOVI LOKALNOG STANOVNIŠTVA O RAZVOJU
TURIZMA U ROVINJU

Mentorica: dr.sc. Sanda Čorak

Studentica: Zvezdana Blažević

Zagreb, svibanj, 2019.

SADRŽAJ

SAŽETAK	I
ABSTRACT.....	II
1. UVOD	1
1.1. Problem i predmet istraživanja	2
1.2. Ciljevi istraživanja i istraživačka pitanja.....	3
1.3. Metode istraživanja	4
1.4. Struktura rada	5
2. PREGLED LITERATURE	7
3. TURIZAM I NJEGOVI UČINCI.....	11
3.1. Uloga lokalnog stanovništva na razvoj turizma u destinaciji.....	11
3.2. Utjecaj turizma na život i okolinu lokalnog stanovništva	14
3.3. Primjeri dobre prakse u Hrvatskoj i svijetu	19
4. RAZVOJ TURIZMA GRADA ROVINJA	22
4.1. Povijest razvoja turizma na području grada Rovinja.....	22
4.2. Turistička ponuda i potražnja u gradu Rovinju	26
Turistička ponuda	26
Turistička potražnja.....	32
4.3. Strateški pravci razvoja rovinjskog turizma	35
5. ANALIZA REZULTATA ISTRAŽIVANJA.....	37
5.1. Metodologija istraživanja	37
5.2. Stavovi lokalnog stanovništva o razvoju turizma	40
5.3. Uključenost lokalnog stanovništva u razvoj turizma	50
5.4. Rezultati kvalitativnog istraživanja.....	53
5.5. Usporedba kvalitativnih i kvantitativnih rezultata istraživanja	55
6. PRIJEDLOZI ZA UKLJUČIVANJE LOKALNOG STANOVNIŠTVA U RAZVOJ TURIZMA U ROVINJU	57

7. ZAKLJUČCI I PREPORUKE.....	59
LITERATURA	61
POPIS TABLICA I SLIKA.....	65
PRILOZI.....	66
ŽIVOTOPIS.....	72

SAŽETAK

Rad istražuje stavove lokalnog stanovništva o razvoju turizma u gradu Rovinju. Uz to, istraženi su i stavovi dionika odgovornih za planiranje i razvoj turizma destinacije. Za potrebe rada prikupljeno je ukupno 80 upitnika i provedeno 8 dubinskih intervjua. Rezultati istraživanja pokazuju da lokalno stanovništvo podržava turistički razvoj grada Rovinja, te osim uočenih štetnih utjecaja na okoliš lokalno stanovništvo smatra kako turizam donosi ekonomske i društvene koristi. K tome, pozitivni stavovi otkriveni su i kod dionika ključnih za planiranje turističkog razvoja, te se njihovi stavovi uvelike podudaraju sa stavovima lokalnog stanovništva. Rezultati istraživanja osim što identificiraju stavove lokalnog stanovništva o turističkom razvoju, pokazuju i korelaciju njihovih perspektiva s prethodnim studijama i istraživanjima prikazanim u pregledu literature. Postoji nada da će ovo istraživanje potaknuti druga istraživanja na temu stavova lokalnog stanovništva, te ukazati na važnost njihovog sudjelovanja u turističkom razvoju.

Ključne riječi: lokalno stanovništvo, stavovi, razvoj turizma, učinci, grad Rovinj.

ABSTRACT

The attitudes of the local residents on tourism development in Rovinj.

This thesis paper explores the local residents' attitudes on tourism development in the town of Rovinj. Furthermore, it examines the attitudes of people responsible for planning destination development in tourism. Eighty questionnaires and eight in-depth interviews have been collected for the purpose of this research paper. The results of the research show that the local residents support tourism development of Rovinj. Moreover, even though their perception on the effect of tourism development on the environment is not that positive, they believe that tourism is beneficial for both the economic system and their society in general. Positive results are also reflected in the attitudes of the participants responsible for planning tourism development, which correspond to those of the local residents as well. Not only do these results reveal the attitudes of the local residents on tourism development, but they also demonstrate the correlation of their views with the earlier studies, as shown in the literature preview. Finally, there is hope that this paper would serve as an inspiration in conducting other similar research on questioning the attitudes of the local residents and, hence, underline the importance of their inclusion in tourism development.

Keywords: local residents, attitudes, tourism development, effects, the town of Rovinj.

1. UVOD

Tema ovog specijalističkog stručnog diplomskog rada „Stavovi lokalnog stanovništva o razvoju turizma u Rovinju“ izraz je višegodišnjeg sustavnog obrazovanja i rada iz područja turizma i ugostiteljstva, a posebice zanimanja za probleme koji prate razvoj turizma u destinaciji. Ovaj rad je istražio kakvi su pogledi domaćeg stanovništva na razvoj turizma u turističkoj destinaciji Rovinj, te napravio komparaciju stavova sa stavovima dionika odgovornih za planiranje i razvoj turizma u gradu.

Turizam je fenomen snažno povezan sa Hrvatskom. Tradicija turizma duža je od stoljeća, a povoljni prirodno-geografski i društveno-geografski faktori čine okvir za razvoj turizma u budućnosti. Hrvatska je danas i turistička zemlja, pretežito okrenuta maritimnom turizmu, stoga turizam neprijeporno predstavlja jednu od glavnih okosnica razvitka gospodarstva grada Rovinja.

Turizam je jedna od gospodarskih aktivnosti koja može imati značajan utjecaj na socijalnu, ekonomsku, funkcionalnu i fiziognomsku strukturu prostora. Uloga turizma kao pokretača i transformatora u revitalizaciji prostora dokazana je u brojnim europskim državama. Turizam je i gospodarska aktivnost koja će imati sve zapaženiju ulogu u stvaranju nacionalnog dohotka u 21. stoljeću, u postindustrijskom društvu. Međutim uspješnost i održivost turizma u velikoj se mjeri oslanja na entuzijazam lokalnog stanovništva i na njihovu podršku razvoju turizma i prisutnosti turista (Gursoy, Jurowski i Uyusal, 2002, prema Zaidan, 2016). Stoga je prije implementacije bilo kakvog razvojnog plana u turističkoj destinaciji ključno istražiti kako domicilno stanovništvo percipira turizam (WTO, 2004, prema Nejati, 2014).

Razvoj turizma uz ekonomske učinke donosi i brojne posljedice na sociokulturni razvoj i okoliš (Tomljenović, Boranić i Čorak 2011). Lokalno stanovništvo navedene učinke može percipirati i na pozitivan i na negativan način. Ovisno o njihovoj percepciji troškova i koristi lokalno stanovništvo razvija percepciju o razvoju turizma (Zaidan, 2016). Prema Conaghan, Hanrahan i McLoughlin (2015) lokalno stanovništvo ne bi trebalo biti samo korisnik održivih turističkih planova, već je potreban njihov aktivan angažman u svim koracima upravljanja koji obuhvaćaju proces planiranja.

U turističkim destinacijama lokalno stanovništvo u direktnom je kontaktu s posjetiteljima te ima izravan utjecaj na prirodnu i kulturnu baštinu koja je često jedan

od bitnih elemenata oblikovanja turističkog proizvoda. Lokalno stanovništvo predstavlja važnu interesnu skupinu te će o njegovom zadovoljstvu odnosno nezadovoljstvu turističkim razvojem i sudjelovanju u istom ovisiti kvaliteta turističke destinacije i turističkog proizvoda.

Iako bitan element uspješnog turističkog razvoja, stavovi lokalnog stanovništva nerijetko su zanemarivani od strane dionika odgovornih za planiranje turističkog razvoja i nisu sastavni dio turističkih politika i planova što predstavlja još jedan od razloga zainteresiranosti za ovu temu. Ovim radom nastoji se dobiti više spoznaja o podršci i percepcijama lokalnog stanovništva sa željom da se pridonese uspješnijem turističkom razvoju destinacije Rovinj.

1.1. Problem i predmet istraživanja

Danas je turizam priznat kao aktivnost globalnog značenja te se proširuje na gotovo sva područja djelovanja. Kako je već prethodno navedeno, u obrazloženju teme, turizam je fenomen snažno povezan s Hrvatskom i predstavlja jednu od glavnih okosnica razvitka gospodarstva grada Rovinja. Na taj način, turizam je počeo igrati veliku ulogu u životu svakog od nas. Pod time se podrazumijevaju prvenstveno ekonomski, okolišni i sociokulturni učinci koje turizam ima na društvo. U svakom slučaju turizam je povezan sa samim društvom i utječe na njega kao i na međuljudsku komunikaciju koja gradi ljudske odnose. Čest je slučaj da zemlje u razvoju percipiraju turizam kao najbolju priliku za ekonomski razvoj. Međutim prevelika ovisnost o turizmu može uzrokovati i određene probleme, između ostalog okolišne, kulturne i socijalne probleme koji imaju snažan utjecaj na lokalno stanovništvo. Stoga je zadaća turizma razumjeti potrebe domicilnog stanovništva i ispitati njihove stavove vezano uz njegov razvoj.

Problem istraživanja baziran je na spomenutim stavovima lokalnog stanovništva o razvoju turizma u destinaciji, ali i nastojanju da se ti stavovi usmjere prema onim pozitivnima, te da se održivim i odgovornim upravljanjem turizmom pripomogne izgradnji društva odnosno domaćeg stanovništva koje će podržavati i pridonositi daljnjem razvoju turizma u destinaciji.

Predmet istraživanja specijalističkog diplomskog stručnog rada jesu stavovi domaćeg stanovništva o razvoju turizma u gradu Rovinju. Predmet istraživanja se temelji na obradi uloge lokalnog stanovništva u razvoju turizma na teorijskog razini, izradi turističkog profila grada Rovinja, te analizi utjecaja turizma na lokalnu zajednicu. Također se istražuju mogućnosti za stvaranje ravnoteže između potreba lokalnog stanovništva i dionika odgovornih za planiranje i razvoj turizma u destinaciji.

Ovaj rad bavi se upravo prethodno spomenutim ekonomskim, okolišnim i sociokulturnim utjecajima turizma, jer se kroz ispitivanje percepcije lokalnog stanovništva o navedenim učincima identificiraju i njihovi stavovi o razvoju turizma u gradu Rovinju.

1.2. Ciljevi istraživanja i istraživačka pitanja

Svrha ovog rada bila je u okviru znanosti istražiti utjecaj razvoja turizma u destinaciji na kvalitetu života lokalnog stanovništva, te znanstveno utemeljeno formulirati rezultate istraživanja kao i predložiti mjere za stvaranje ravnoteže između potreba lokalnog stanovništva, turizma i drugih dionika u turizmu.

Sukladno navedenoj svrsi, za potrebe rada bilo je neophodno provesti primarno istraživanje čiji su ciljevi bili slijedeći:

C₁: Istražiti stavove lokalnog stanovništva o utjecaju turizma na ekonomiju, okoliš, društvo i kulturu.

C₂: Utvrditi stupanj zadovoljstva lokalnog stanovništva sveukupnim turističkim razvojem destinacije.

C₃: Utvrditi stupanj uključenosti lokalnog stanovništva u razvoj turizma grada Rovinja.

C₄: Utvrditi stavove lokalnog stanovništva o važnosti njihovog uključivanja u planiranje turističkog razvoja grada Rovinja.

C₅: Istražiti pozitivne i negativne utjecaje turizma na kvalitetu života lokalnog stanovništva.

C₆: Utvrditi sklonost lokalnog stanovništva prema nizu mjera kojima bi se mogao unaprijediti turizam destinacije.

C7: Definirati sličnosti i razlike u stavovima lokalnog stanovništva i dionika u destinaciji prema razvoju turizma u gradu Rovinju.

Kako bi se ostvarili prethodno navedeni ciljevi istraživanja, bilo je potrebno postaviti sljedeća istraživačka pitanja:

P₁: Kakvi su stavovi lokalnog stanovništva o utjecaju turizma na ekonomiju, okoliš, društvo i kulturu?

P₂: Kakvo je zadovoljstvo lokalnog stanovništva sveukupnim turističkim razvojem destinacije?

P₃: Kakva je uključenosti lokalnog stanovništva u razvoj turizma grada Rovinja?

P₄: Kakvi su stavovi lokalnog stanovništva o važnosti njihova uključivanja u planiranje turističkog razvoja?

P₅: Koji su pozitivni i negativni utjecaji turizma na kvalitetu života lokalnog stanovništva?

P₆: Postoji li sklonost lokalnog stanovništva za provedbom mjera kojima bi se mogao unaprijediti turizam destinacije?

P₇: Koje su sličnosti i razlike u stavovima lokalnog stanovništva i dionika u destinaciji prema razvoju turizma u gradu Rovinju?

1.3. Metode istraživanja

U znanstvenom istraživanju, formuliranju i prezentiranju rezultata istraživanja u završnom radu koristile su se u odgovarajućim kombinacijama brojne znanstvene metode od kojih se navode one najvažnije: metoda analize i sinteze, metoda komparacije, povijesna metoda, induktivna i deduktivna metoda, metoda apstrakcije i konkretizacije, metoda promatranja, empirijska metoda, metoda uzoraka, metoda anketiranja i intervjuiranja, a posebna pozornost posvetila se statističkim metodama. U osnovi se cjelovito istraživanje bazira na prikupljanju primarnih podataka na terenu isključivo koristeći intervjue, te statičkoj obradi i analizi prikupljenih podataka.

S obzirom na postavljene ciljeve bilo je nužno provesti dva primarna istraživanja i to s lokalnim stanovništvom i dionicima u destinaciji.

Prvo primarno istraživanje provedeno je među lokalnim stanovništvom u destinaciji, gdje se ispitalo 80 stanovnika grada Rovinja. Instrument istraživanja bio je strukturirani upitnik tiskan na hrvatskom jeziku, a metoda prikupljanja podataka osobni intervju. Za metodu izbora jedinice istraživanja korišten je prigodni uzorak, a veličina uzorka bila je 80 ispitanika. S ovim istraživanjem pokušalo se doći do podataka o stavovima i zadovoljstvu lokalnog stanovništva razvojem turizma u destinaciji. Dobiveni podaci koristili su se osim u svrhu analize postojećeg stanja i u mogućnostima poboljšavanja stavova lokalnog stanovništva prema razvoju turizma.

Drugo primarno istraživanje obavljeno je sa dionicima odgovornim za planiranje i razvoj turizma u destinaciji putem dubinskog intervjua prema unaprijed pripremljenim pitanjima. U ovo istraživanje bila su uključena dva djelatnika turističke zajednice grada Rovinja koja su zastupala stavove turističke zajednice, dva predstavnika gradske uprave i organizacije, te dionici iz privatnog sektora (n=3) tj. predstavnici hotelijera, turističkih agencija i ugostiteljskih objekata. Pitanja su vezana za pojedine aspekte razvoja turizma u destinaciji, a istraživanjem su se nastojale utvrditi sličnosti i razlike u percepciji razvoja turizma između lokalnog stanovništva i dionika odgovornih za razvoj turizma u destinaciji.

S obzirom na cilj, istraživanja su opisna, a s obzirom na vrstu podataka, prvo istraživanje je kvantitativno, dok je drugo istraživanje kvalitativno.

Pri izradi rada provedeno je i sekundarno istraživanje. Za potrebe sekundarnog istraživanja podaci su prikupljeni iz domaćih i stranih izvora. Izvori je sačinjavala znanstvena i stručna literatura, kao što su knjige, članci u časopisima, završni, diplomski, magistarski radovi i Web stranice na temu turizma i uloge lokalnog stanovništva u razvoju turizma destinacija.

1.4. Struktura rada

Rad „Stavovi lokalnog stanovništva o razvoju turizma u Rovinju“ sastoji se od sedam dijelova od kojih prvi dio uvodi u temu, predstavlja problem i predmet istraživanja, ukazuje na ciljeve i istraživačka pitanja, metode istraživanja te prikazuje strukturu od koje se rad sastoji.

Drugo poglavlje rada, Pregled literature, sumira rezultate drugih istraživanja relevantnih za ovaj istraživački problem i navodi razloge zbog kojih su oni bitni.

Treće poglavlje rada, Turizam i njegovi učinci, problematiziralo je ulogu lokalnog stanovništva u turističkom razvoju destinacije. Zatim je detaljnije razrađen utjecaj turizma na lokalno stanovništvo kroz pozitivne i negativne aspekte uz pomoć primjera iz svakodnevnog života. Nadalje je pružen osvrt isključivo na pozitivne prakse iz Hrvatske i svijeta u kojima je lokalno stanovništvo imalo utjecaj na razvoj turizma destinacije kako bi se ukazalo na važnost integriranja stanovnika u planiranje i razvoj turizma.

Četvrto poglavlje rada, Razvoj turizma grada Rovinja, u prvom potpoglavlju prati povijesni razvoj turizma kako bi se ukazalo na gospodarsku i razvojnu ulogu turizma koja postoji od davnina. Također, posebna pozornost posvećuje se sadašnjem stanju, odnosno turističkoj ponudi, počevši od atraktivnosti prostora do turističkog posredovanja. Zatim je prikazana turistička potražnja, od njezine definicije do onoga što ona predstavlja. Točnije struktura smještajnih kapaciteta, dolasci i noćenja, turistička potrošnja te struktura gostiju. Posljednje potpoglavlje analizira postojeće strategije razvoja turizma u kontekstu strategije razvoja turizma grada Rovinja.

Peto poglavlje, Analiza rezultata istraživanja, u prvom potpoglavlju detaljno objašnjava metodologiju istraživanja, a analiziran je i demografski profil ispitanika. Sljedeće potpoglavlje sadrži tablice s interpretacijom rezultata o stavovima lokalnog stanovništva o razvoju turizma. Zatim slijede rezultati koji se odnose na sudjelovanje ispitanika u turizmu. Nakon toga slijede rezultati primarnog istraživanja koje se odnosi na stavove dionika odgovornih za promoviranje i razvoj turizma u destinaciji. Zaključno u ovom poglavlju navedeni stavovi dionika usporedit će se sa stavovima lokalnog stanovništva te će se definirati ključni problemi oko kojih postoji jasan konsenzus.

Šesto poglavlje, na temelju rezultata provedenog istraživanja, predlaže nove politike uključivanja lokalnog stanovništva u razvoj turizma za područje grada Rovinja.

Sedmo poglavlje, Zaključak, zaključuje odabranu temu te daje sintezu rezultata istraživanja. Također, iznosi temeljne spoznaje do kojih se došlo prilikom pisanja rada i istraživanja. U nastavku rada, nakon zaključka pružen je uvid u popis literature koja se koristila prilikom istraživanja odabrane teme.

2. PREGLED LITERATURE

Postoje brojne studije koje su se bavile istraživanjem stavova i percepcija lokalnog stanovništva o turizmu i razvoju turizma. Većina istraživanja bitnih za ovaj istraživački problem dio je strane literature, dok je manji broj posvećen istraživanjima na području Republike Hrvatske (Bandalović 2015; Tomljenović, Živoder i Marušić, 2012). Njihovi radovi o stavovima stanovništva o utjecajima i razvoju turizma poslužili su kao modeli za ovaj rad.

Akis, Peristianis i Warner (1996) istražili su stavove lokalnog stanovništva o turističkom razvoju na Cipru i u većine stanovnika otkrili pozitivne stavove prema turističkom razvoju. Nežati, Mohameda i Omara (2014) proučavali su stavove lokalnog stanovništva na dva turistička otoka u Maleziji. Otkrili su neke razlike u stavovima lokalnog stanovništva prema turizmu. Stanovnici otoka Perhentiana imaju znatno višu razinu percepcije o pozitivnim učincima turizma od stanovnika otoka Redanga, što su povezali s većom kontrolom turističkog razvoja, s obzirom da većinu turističkih usluga na tom otoku nudi i kontrolira lokalno stanovništvo, dok su u drugom slučaju one većinom pod kontrolom stranih kompanija. Međutim osim uočenih štetnih utjecaja turizma na okoliš, stanovnici oba otoka smatraju da su pozitivni ekonomski, socijalni i kulturni učinci turizma veći od njegovih negativnih učinaka.

Brid, Osti i Faccioli (2011), u njihovoj analizi slučaja iz Folgarije, male ruralne zajednice u talijanskoj regiji Trentino na temelju stavova o ekonomskim, ekološkim i socio-kulturnim utjecajima ispitanike su podijelili u tri klastera. Po pitanju vođenja politike turizma u budućnosti, različite grupe su zauzele različite pozicije. Klaster „A“ koji su nazvali „zaštitnicima“ sastojao se od ispitanika koji imaju negativnu percepciju učinaka turizma. Sukladno tome to je grupa ispitanika koja ima najnižu razinu podrške razvoju turizma. Oni ne podržavaju daljnji razvoj skijališta i zimskog turizma, podržavaju smanjenje broja turista i izrazito su protiv izgradnje novih smještajnih kapaciteta. Klaster „B“ ili „ambivalentni i oprezni“ oni ne prepoznaju negativne utjecaje, ali nisu sigurni ni donosi li turizam pozitivne učinke. Sukladno navedenom oni su ambivalentni i prema budućim politikama razvoja turizma.

Nadalje, treća skupina ispitanika ili klaster „C“ koji čini najveći postotak ispitanika nazvan je „pristicama turizma“. Oni imaju znatno višu razinu percepcije o pozitivnim utjecajima turizma od ostalih klastera. Sukladno tome to je grupa ispitanika koja pruža

najveću razinu podrške razvoju turizma, podržavaju povećanje broja turista, izgradnju novih smještajnih kapaciteta, promociju turizma u svrhu povećanja broja turista itd. Ovu grupu ispitanika karakterizira i visok postotak onih koji su zaposleni u turizmu. Ovakav rezultata potvrđuje i tezu koja će se spominjati kasnije u radu, a koja kaže da će oni koji imaju direktnu korist od turizma imati i višu razinu percepcije o turizmu.

Blisku vezu između stavova i ponašanja odnosno troškova i koristi i percepcije o razvoju turizma uočio je i Pham (2012) koji je istražio stavove lokačnog stanovništva o razvoju turizma u zaljevu Ha Long. Otkrio je pozitivne stavove lokalnog stanovništva spram turizma i njegovog razvoja, te ustvrdio kako pozitivna potpora razvoju turizma ne iznenađuje i može se objasniti teorijom socijalne razmjene koja pretpostavlja da će potencijalni korisni ishodi stvoriti pozitivan stav prema turizmu. S obzirom na činjenicu da je Ha Long Bay jedan od najpoznatijih turističkih mjesta u Vijetnamu i da mnogi stanovnici uvelike ovise o turizmu (gotovo polovina ispitanika izjavila je kako je zaposlena u turizmu), teorija je stoga podržana.

Teoriju socijalne razmjene u svom radu ističe i Zaidan (2016) koji je istražio utjecaj kulturnih razlika na percepciju lokalnog stanovništva o razvoju turizma u Dubajju. On napominje kako će lokačno stanovništvo sudjelovati u razmjeni podržavajući turizam ako percipirane koristi premašuju percipirane troškove od turizma. Isto tako, napominje da su ekonomske, okolišne i sociokulturne koristi ključni čimbenici koji utječu na spremnost domaćina da sudjeluje u razmjeni odnosno da podržava ili se protivi turističkom razvoju.

Teoriju da će stanovnici koji vjeruju kako koristi od turizma pretežu nad potencijalnim troškovima, podržavati turistički razvoj utvrdila je i studija Golzardi i sur. (2012). Studija je pokazala kako lokalno stanovništvo ima pozitivne stavove prema razvoju turizma. Pozitivni stavovi bili su povezani s vjeroivanjem kako turizam ima pozitivan utjecaj na ekonomiju destinacije, donosi više radnih mjesta te pozitivno utječe na kvalitetu života. Rezultati studije Bagri i Kala (2016) u Indiji otkrili su da u kontekstu razine zadovoljstva stanovnika postojećim turističkim razvojem, većina stanovnika je zadovoljna aktivnostima razvoja turizma koje provode različiti dionici. Također smatraju da je turizam najbolja alternativa za lokalne stanovnike za stjecanje ekonomskih koristi, ali i zamjeraju loš učinak lokalne vlasti po pitanju planiranja i podržavanja turističkog razvoja.

Simao i Mosso (2013) istraživali su percepciju lokalnog stanovništva o turističkom razvoju na otoku Sali. Istraživanje je otkrilo kako lokalno stanovništvo smatra da turizam ima negativne ekološke i pozitivne ekonomske učinke na zajednicu, ali i da nedostaje sudjelovanja stanovništva u procesima donošenja odluka u turizmu. Međutim iako postoje određene zabrinutosti oko turističkog razvoja, općenito gledajući lokalno stanovništvo podržava razvoj turizma.

Nadalje, Tomljenović, Boranić Živoder i Marušić (2013) istraživali su podršku interesnih skupina razvoju turizma na području sedam priobalnih područja u Hrvatskoj. Kod lokalnog stanovništva, lokalne samouprave i direktora turističkih zajednica otkrili su generalno pozitivne stavove o turističkom razvoju. Još jedno istraživanje provedeno u Hrvatskoj, relevantno za ovaj rad jest istraživanje na području općine Primošten Bandalović (2012). Studija je otkrila kako iako lokalni stanovnici Primoštena imaju zadovoljavajuće mišljenje o turizmu u svojoj zajednici, ipak su svjesni činjenice da turizam u budućnosti treba još više razvijati.

Iako je većina istraživanja pokazala da stanovnici imaju pozitivan stav prema turizmu pojedine studije otkrile su i neke negativne stavove. Studija Pappas i Tasrtas (2009) provedena na otoku Rodosu u Grčkoj pokazala je da iako su korisni utjecaji turizma doveli do materijalnog razvitka, boljih mogućnosti zapošljavanja te bolje kvalitete života, ispitana populacija nije podcijenila društvene i ekološke probleme i promjene koje je turizam donio u njihovo društvo. Percepcija lokalnog stanovništva sve više naginje k tome da su turizam i turistički razvoj čimbenik stvaranja problema. Dodatno Teye, Sirakya i Sonmez (2002) otkrili su kako su negativni stavovi lokalnog stanovništva prema razvoju turizma bili povezani s društvenim problemima koje donosi turizam, ali i činjenicom da lokalno stanovništvo nije dovoljno uključeno u turistički razvoj. Nedovoljna uključenost u turistički razvoj rezultirala je nedostatkom ekonomskih prednosti od turizma koje lokalno stanovništvo očekuje.

Sveukupno, sva opisana istraživanja ključna su za ovaj rad, jer je na temelju njihovog pregleda donesena odluka o metodologiji istraživanja. Na temelju pregleda relevantne literature, za potrebe ovog istraživanja sastavljen je anketni upitnik kojim će se identificirati i mjeriti stavovi lokalnog stanovništva o razvoju turizma u gradu Rovinju. Na temelju pregleda relevantne literature, u anketnom upitniku ovog istraživanja, identificirano je ukupno 24 pokazatelja za mjerenje ekonomskih, ekoloških i

sociokulturnih utjecaja. Zatim pitanja o sezonalnosti i sudjelovanju lokalnog stanovništva u planiranju turističkog razvoja, pitanja o povezanosti ispitanika s turizmom te sociodemografski profil ispitanika. Uz to, ovaj rad unakrsno uspoređuje i rezultate studija iz pregleda literature s nalazima primarnog istraživanja provedenog u ovom radu.

.

3. TURIZAM I NJEGOVI UČINCI

Radi boljeg razumijevanja samih stavova lokalnog stanovništva o razvoju turizma destinacije u narednom dijelu definirana je uloga lokalnog stanovništva na razvoj turizma u destinaciji, zatim su izneseni učinci koje turizam ima na život domicilnog stanovništva, a navedeni su i primjeri u kojima je lokalno stanovništvo integrirano u turističku ponudu te je na taj način pozitivno utjecalo na razvoj turizma destinacije.

3.1. Uloga lokalnog stanovništva na razvoj turizma u destinaciji

U teoriji, literaturi i praksi postoje mnogobrojni načini definiranja turizma. Definicije turizma veoma su različite u zavisnosti sa kojeg se aspekta daju. Goeldner i Ritchie (2009) u svojoj knjizi *Tourism: Principles, Practices, Philosophies* turizam definiraju kao skup odnosa i pojava proizašlih iz interakcije turista, davatelja usluga, država i lokalnih zajednica domaćina u procesu privlačenja i ugošćivanja tih turista i drugih posjetitelja. Navedena definicija bitna je za ovaj rad, jer pri definiranju turizma naglašava ulogu koju lokalno stanovništvo ima u formiranju turističkog iskustva.

Lokalno stanovništvo izravno utječe na turizam, a turizam sve više utječe na lokalno stanovništvo čija kultura, tradicija i baština postaje važan motiv turističkih putovanja. U današnje vrijeme kada se javlja zasićenost klasičnim ponudama u turizmu koje se temelje na ponudi „sunca i mora“ turisti su u potrazi za autentičnim i čistim iskustvom koje nudi jedinstvenu kombinaciju spektakularnih krajolika, ljudi i aktivnosti koja se ne može pronaći nigdje drugdje na svijetu. Suvremeni turist u potrazi je za destinacijama koje nude potpuni doživljaj i sadrže sve elemente doživljaja edukaciju, zabavu, eskapizam i estetiku odnosno pobuđuju svih pet ljudskih osjetila. Taj jedinstveni doživljaj rezultat je između ostalog i tradicionalnih vrijednosti koje krije svaka regija, a koje je lokalno stanovništvo čuvar i promotor.

Skoko (2008) turizam naziva „promotorom tradicije“ navodeći potrebu za razvijanjem tradicionalnih vrijednosti koje destinacije čine posebnima, a samim time i turistički privlačnima. Zahvaljujući težnjama za poboljšanjem turističke ponude i konkurentnosti na turističkom tržištu razvijaju se zaboravljene kulture i lokalni običaji. Tu svoju ulogu

pronalazi lokalno stanovništvo koje čuva i promiče te običaje i tradiciju, na način da izrađuje svoje tradicionalne proizvode, prenosi folklor, gastronomiju, organizira festivale, sajmove itd. Ulogu lokalnog stanovništva u razvoju turizma destinacije naglašavaju i Dulčić i Petrić (2001) koji društveno okruženje destinacije koju posjećuju turisti predstavljaju kao jedan od pokretačkih faktora razvoja turizma.

Već iz prethodno navedenog možemo uočiti važnost lokalnog stanovništva za razvoj turizma. Međutim postavlja se pitanje, kako potaknuti lokalno stanovništvo na očuvanje i promicanje lokalne kulture i tradicionalnih vrijednosti? Prema Dujmović (2014) radi se o „procesima vrednovanja i potpunog uvažavanja lokalnog stanovništva i lokalnih kultura i njihovog aktivnog uključivanja u planiranje turističkog razvoja i kontrolu proizvoda koji sačinjavaju turističko iskustvo“(str.208). Postoje pojedini oblici turizma u zajednici koji rezidentnom stanovništvu pružaju mogućnost aktivnog sudjelovanja u turističkom razvoju poput vođenja raznih ekskurzija, lovnih i ribolovnih izleta, posjete selima i drugim aktivnostima u prirodi. Stupanj uključenosti autohtonog stanovništva u turizam varira i ovisan je o strategiji i kontekstu razvoja i podršci lokalnih i državnih organa vlasti i institucija (Smith, Mcleod i Robertson, 2010, prema Dujmović, 2014).

Potrebu za uključivanjem lokalnog stanovništva u planiranje razvoja turizma destinacije potvrđuje i Rudan (2012) navodeći kako u planiranju turističkog razvoja destinacije destinacijski menadžment mora uzeti u obzir želje, prijedloge i dobre inicijative lokalnog stanovništva jer će jedino na taj način biti moguć sustavniji i kvalitetniji razvoj turizma destinacije, a i smanjit će se utjecaj nedostataka te negativnih stavova stanovništva spram turizma. Nikako se ne može zanemariti činjenica da je dugoročno planiranje u turizmu povezano s reakcijama lokalnog stanovništva prema turizmu jer se turizam može razvijati i rasti samo kada lokalno stanovništvo ima pozitivan stav prema njemu i kada shvaća svoju ulogu u procesu njegova razvoja (Ambrož, 2008, prema Bandalović, 2015).

Lickorish i Jenkins (2006) posebno ističu spoznaju da je lokalno stanovništvo dio kulturnog nasljeđa koje određuje vrijednosti turističke destinacije, čime zahtjeva jednaku zaštitu države kao i druge vrijednosti destinacije, kao što su okoliš, kulturno povijesno nasljeđe i slični privlačni faktori destinacije. Nadalje, naglašavaju važnost međuljudskih odnosa na koje, uslijed društvenih promjena, turistički razvoj može imati

negativne posljedice. Izrazi nezadovoljstva lokalnog stanovništva mogu odvratiti turiste od posjeta nekoj zemlji, te poništiti godine izgradnje imidža. U većini slučajeva se to nezadovoljstvo može uočiti u ranim fazama planiranja razvoja turizma. Lokalnim stavovima, potrebama i osjetljivostima, često se ne pridaje dovoljno pažnje, a pogreške i propusti odgovornih za planiranje i razvoj turizma mogu prerasti u frustracije domicilnog stanovništva koje su povezane s turizmom. Suvremeni turizam zahtjeva dugoročno planiranje prilikom čega se treba voditi računa o vrsti i opsegu turističkog razvoja te njegovom ukupnom utjecaju na domicilno stanovništvo.

Za uspješan razvoj turizma u destinaciji potrebno je odgovorno i održivo upravljanje turizmom koje će pogodovati kako turistima tako i lokalnom stanovništvu. Prema Hrgović važna istraživačka pitanja pri razmatranju turističkog razvoja jesu:

1. Prepoznavanje mjera koje osiguravaju razvoj turizma sukladan sociokulturnim, ekološkim i ciljevima nasljeđa lokalne zajednice, zajedno sa svim drugim povezanim vrijednostima i aspiracijama.
2. Traganje za kreativnim pristupima poticanja građana za sudjelovanje u ekonomskim koristima turističkog razvoja.
3. Pažljivo razumijevanje percepcija, vrijednosti i prioriteta uloge turizma u zajednici kod različitih stanovnika odredišta.

Prethodno navedeno potvrđuje tezu kako planiranje turističkog razvoja mora uzeti u obzir želje i potrebe lokalnog stanovništva s obzirom na činjenicu da turizam izravno utječe na životni prostor i kvalitetu života lokalnog stanovništva. Turizam ne možemo promatrati isključivo kao sredstvo ekonomskog napretka te izvor zarade, već naglašavati njegove humane vrijednosti i socijalnu komponentu.

Navedene teze potvrđuju činjenice koje upućuju na sposobnost lokalnog stanovništva da utječe na razvoj turizma destinacije. Turizam izravno utječe na društvenu socijalizaciju i oblikovanje identiteta lokalnog stanovništva, a lokalno stanovništvo utječe na razvoj turizma što ukazuje na njihovu međusobnu povezanost. Ta povezanost rezultira time da je nezadovoljstvo lokalnog stanovništva u neprestanoj povratnoj sprezi s negativnim turističkim razvojem. Stoga je u nastavku rada prikazan utjecaj turizma na život i okolinu lokalnog stanovništva te su ti utjecaji razgraničeni na pozitivne i negativne.

3.2. Utjecaj turizma na život i okolinu lokalnog stanovništva

Već u prethodnom potpoglavlju ukazuje se na međuovisnost turizma i lokalnog stanovništva. Međutim dok se prethodno potpoglavlje bavilo utjecajem koje lokalno stanovništvo ima na turizam, ovo se bavilo utjecajima koje turizam ima na rezidentno stanovništvo. „Odnos turista prema društvima i kulturama u koja dolaze, utječe u velikoj mjeri na ekonomske i socio-kulturne promjene u tom društvu“ (Dujmović, 2014, str.4).

Kao i višeslojna i neodređena narav turizma te definiranje turizma koji je ozbiljan problem za one koje istražuju ovaj fenomen, problem predstavljaju i njegovi učinci. Brojni autori istraživali su stavove lokalnog stanovništva o utjecajima turizma, te su zaključili kako se ti utjecaji mogu podijeliti u tri glavne kategorije: ekonomski, ekološki i društveni ili sociokulturni (Bagri i Kala, 2016; Nejati, 2014; Pappas i Tsartas 2012; Pham, 2012; Zaidan, 2016). Kako navodi i (Gursoy i sur.,2002, prema Zaidan, 2016) utjecaj turizma na domicilno stanovništvo prema njegovom percipiranom učinku može se podijeliti u tri ključne kategorije troškova i koristi: ekonomske, okolišne i društvene. Naročiti problem predstavljaju društveni učinci koji su za razliku od ekonomskih teže mjerljivi. Ekonomske učinke turizma može se uočiti u kratkom razdoblju dok promjene u društvu mogu biti ne zamjetne, ali istodobno i kumulativne, odnosno potrebno je duže vrijeme kako bi se oni uočili (Lickorish i Jenkins, 2006).

Ovisno o literaturi navode se pozitivni odnosno negativni učinci turizma na društveno okruženje. Stoga je u nastavku rada pružen osvrt na učinke turizma te su ti učinci razgraničeni na pozitivne i negativne. Weber i Mikačić (1994) u svojoj knjizi Osnove turizma opisuju djelovanje razvoja turizma na društvo i kulturu. Kao jedan od negativnih djelovanja koji se odražava na sociokulturnu okolinu navodi se opasnost od sociokulturne devastacije koja se manifestira u vidu štete počinjene na kulturno – povijesnim spomenicima. Poseban sociokulturni problem može proizaći iz kontakata različitih kulturnih sredina. Navedeni konflikt proizlazi iz odnosa `turist-domaćin` kada velika koncentracija turista drugačijih kulturnih i društvenih svjetonazora te životnog standarda rezultira konfliktnom situacijom između posjetitelja i lokalnog stanovništva. S druge strane, kao jedan od učinaka koji ima negativno djelovanje na sociodemografsku okolinu spominje se pojačana migracija stanovništva. To dovodi do pražnjenja susjednih ne turističkih zona i prevelikog naseljavanja turističkih što

rezultira daljnjim negativnim učincima u turističkim zonama kao što je pojačan pritisak na gradsku infrastrukturu, gradske službe, stambeni fond itd.

Razni autori među kojima su i Pulido–Fernandez, Cardenas-Garcia i Sanchez-Rivero (2014) navode negativne učinke turizma kao što su: gubitak kontrole nad lokalnim resursima, ograničenja koordinacija s drugim gospodarskim sektorima, promjene u turističkim prihodima zbog osjetljivosti nekih zemalja na lokalnu recesiju, nepredvidive klimatske promjene, gubitak neobnovljivih izvora, štete za okoliš i povećanje šteta za lokalno stanovništvo zbog problema kao što su povećanje stope kriminala, prenapučenost, preopterećenje infrastrukture te „doživljaj gubitka kulturnog identiteta lokalnog stanovništva“. Prema Bartoluci (2013) „u duljem razdoblju ekološke i socijalne posljedice masovnog turizma snižavaju kvalitetu života društva u regijama koje se bave turizmom. Mogući se problemi kriju i u pretjeranoj komercijalizaciji tradicionalnih vrijednosti kulture i kulturno povijesne baštine“ (str.66).

Na neekonomskom području više nego na ekonomskom prepoznamo negativne učinke koje turizam donosi svojim razvojem. Oni pak proizlaze iz masovnosti, temeljnog obilježja turizma kao sociokulturnog fenomena današnjice. Navedena masovna prisutnost turista u pojedinim turističkim prostorima dovela je do transformacije tih prostora i to ne samo u strukturi djelatnosti, socijalnoj i profesionalnoj strukturi lokalnog stanovništva, u ekološkim i općenito prostornim promjenama nego i u promjenama sociokulturnog obilježja (Vukonić i Keča, 2001). Zbog svoje masovnosti turizam će se teško oduprijeti populizmu i komercijalno-potrošačkom duhu na koji se cjelokupna masovna kultura i turizam oslanjaju (Dujmović, 2014).

S obzirom na ulogu koju učinci imaju na stavove lokalnog stanovništva o turizmu i njegovom razvoju potrebno im je posvetiti posebnu pozornost, stoga je u nastavku rada prikazana tablica koja pokazuje tipične negativne učinke turizma razvrstane prema tri glavne kategorije: ekonomski, ekološki i utjecaji na društvo i kulturu.

Tablica 3.1. Tipični negativni učinci razvoja turizma

Ekonomski učinci	Prostorni učinci	Sociokulturni učinci
Prevelika ekonomska ovisnost o turizmu	Uništavanje vegetacije	Konflikti i nesporazumi između pojedinačnih kultura
Turizam pod kontrolom velikog broja stranih rukovodilaca i investitora	Ekološki poremećaj Zagađenje vode Zagađenje zraka Arhitektonsko zagađenje	Osjećaj eksploatacije i podređenosti lokalnog stanovništva Prostorna prenapučenost i stvaranje turističkih enklava
Turizam kao novi oblik imperijalizma	Problemi s odlaganjem smeća	Socijalni problemi
Prevelik naglasak na turizmu na štetu drugih industrija	Oštećenja arheoloških i povijesnih lokacija	Lokalno stanovništvo koje imitira ponašanje turista (tzv. demonstracijski učinak)
Stvaranje nestabilnih i neadekvatnih uvjeta zaposlenja za lokalno stanovništvo	Prenatranost Problemi s korištenjem zemljišta	Eventualna erozija društvene strukture Pretjerana komercijalizacija kulture i gubitak autentičnosti

Izvor: Smith et al. (2010). Key Concepts in Tourist Studies. London: Sage. str.124 prema Dujmović, M.(2014). Kultura turizma. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli. str.212.

Tablica pokazuje kako postoji konsenzus različitih autora oko nekih ključnih negativnih učinaka koje turizam može imati na ekonomiju, okoliš i društvo turističke destinacije.

Kako ne bi sve bilo prikazano u negativnom svjetlu radom su obuhvaćeni i primjeri pozitivnih djelovanja turizma na život lokalnog stanovništva. Unatoč prethodno navedenim ograničenjima, turizam je postao ekonomska aktivnost koju mnoge zemlje u razvoju smatraju ili implementiraju kao dio svojih mjera za ublažavanje siromaštva (UNECA, 2010. prema Pulido–Fernandez, Cardenas-Garcia i Sanchez-Rivero,2014). Lickorish i Jenkish (2006) u svojoj knjizi Uvod u turizam ističu važnost planiranja u turizmu te navode kako se njegovim održivim i odgovornim upravljanjem mogu postići sljedeći pozitivni učinci:

- Turizam se javlja kao metoda razvoja i promocije određenih nerazvijenih ili slabo industrijaliziranih regija, gdje su tradicionalne djelatnosti u opadanju. Što znači da turizam može zamijeniti djelatnosti koje lagano izumiru, a o kojima je nekada ovisio opstanak i prosperitet lokalnog stanovništva. Razvoj turizma pruža mogućnost očuvanja zajednice i usporava proces približavanja urbanim okruženjima, a prilike za zaradu i razvoj od turizma pružaju stabilnost životu zajednice.
- Turizam naglašava vrijednosti društva koje pridaju znatnu pažnju odmoru i relaksaciji, a to su vrijednosti koje zahtijevaju visokokvalitetnu okolinu.
- Turizam može osigurati dugoročno očuvanje područja izuzetnih prirodnih ljepota koja imaju estetsku i/ili kulturnu vrijednost. Turizam može pozitivno utjecati na odnos lokalne samouprave, ali i lokalnog stanovništva prema prirodnoj i kulturnoj baštini.
- Turizam može poslužiti i kao revitalizator urbanih područja te obnoviti lokalne arhitektonske tradicije. Također pridonosi oživljavanju lokalnih umjetnosti i obrta te tradicionalnih djelatnosti.
- U najboljim slučajevima turizam može oživiti društveni i kulturni život lokalnog stanovništva te ga osnažiti, potaknuti kontakte unutar zemlje i privući mlade ljude. Jedan od glavnih problema današnje Hrvatske naročito kontinentalnih dijelova jest egzodus mladog stanovništva, u tom slučaju turizam predstavlja priliku koja bi mogla utjecati na smanjenje tog negativnog trenda.

Nadalje, pretpostavlja se da turizam generira niz pogodnosti koje pridonose gospodarskom rastu toliko dugo dok se on planira i dok se njime upravlja s ciljem smanjenja njegova utjecaja na društvo i okoliš (Sharpley i Telfer, 2002. prema Pulido–Fernandez, Cardenas-Garcia i Sanchez-Rivero,2014).

Dok je prethodno u potpoglavlju predstavljena tablica tipičnih negativnih učinaka turizma, sljedeća tablica prikazuje tipične pozitivne učinke turizma razvrstane prema ključnim kategorijama: ekonomski, ekološki i sociokulturni. Tablica pokazuje neke već spomenute učinke od strane drugih autora kao što su: poboljšani uvjeti života, očuvanje povijesnih i kulturnih lokaliteta i obnova tradicije i običaja. Navedeno sugerira da postoji konsenzus različitih autora kako oko tipičnih negativnih, tako i oko tipičnih pozitivnih učinaka turizma

Tablica 3.2. Tipični pozitivni učinci razvoja turizma

Ekonomski učinci	Prostorni učinci	Sociokulturni učinci
Otvaranje radnih mjesta	Očuvanje prirodnih područja	Stimulacija za očuvanje kulturnog nasljeđa
Koristi od strane valute	Očuvanje povijesnih i kulturnih lokaliteta	Revitalizacija tradicije i običaja
Poboljšani uvjeti života	Inicijativa za čišćenje lokalnog područja	Razvoj kulturnih sadržaja
Ekspanzija ostalih ekonomskih sektora	Poboljšanje lokalne infrastrukture Povećanje lokalne svijesti o ekološkim problemima	Osjećaj ponosa prema vlastitoj kulturi Mogućnost za veću emancipaciju žena

Izvor: Smith et al (2010). Key Concepts in Tourists Studies. London: Sage. str.126 prema Dujmović, M.(2014). Kultura turizma. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli. str.213.

Sve navedeno upućuje na nužnost turističkog razvoja kojim bi se razlučili pozitivni i negativni utjecaji turizma na život rezidentnog stanovništva. Tada bi se pozitivni utjecaji mogli poticati i razvijati, a oni negativni bi se mogli ograničavati i kontrolirati. Tek kada bi navedeno bilo i provedeno i kada bi lokalno stanovništvo bilo u stanju samo razlučiti pozitivno od negativnog i kada bi se uspjeli oduprijeti negativnim utjecajima turizma, tek tada bi se sadašnji turizam mogao nazvati odgovornim turizmom.

3.3. Primjeri dobre prakse u Hrvatskoj i svijetu

Lokalno stanovništvo neizostavni je element turističke ponude i neophodno ga je uključiti u turistički razvoj destinacije. Dok je u prethodnim potpoglavljima predstavljena međuovisnost turizma i lokalnog stanovništva na teorijskoj razini u sljedećem potpoglavlju predstavljeni su konkretni primjeri u kojima je lokalno stanovništvo na pozitivan način integrirano u turistički razvoj.

Razvojem svake pojedine djelatnosti u svrhu turizma otvaraju se nove mogućnosti obogaćenja ponude, a tu spada i razvoj zaboravljenih kultura, lokalnih običaja, odnosno svega što može biti povezano s turizmom i od čije se zarade dalje može ulagati u muzeje, spomenike, nacionalne parkove, zračne luke, ceste i svu potrebnu infrastrukturu. Osim toga, turizam uvelike obogaćuje i socijalnu strukturu. U Meksiku danas ljudi opet uče izrađivati svoje tradicionalne proizvode, žene u srednjoj Aziji nanovo tkaju sagove kakve su koristili njihovi preci, a u argentinskim pampasima okupljaju se folklorne grupe kako bi turistima pokazale svoje drevne plesove. Ribari u Maleziji koji su se s vremenom preselili u grad vraćaju se u ruralna područja kako bi turistima pokazali tradicionalne načine ribarenja te lokalne restorane i resorte opskrbili ribom (Skoko, 2008).

Salleh, Othman, (...) In Shukor (2014) provedli su istraživanje pod naslovom „Program iznajmljivanja privatnog smještaja u Maleziji: poticaji za sudjelovanje i razvoj“. Cilj rada bio je vrednovati sudjelovanje zajednice u razvoju turizma privatnog smještaja u Jahoru. Naime program iznajmljivanja privatnog smještaja u Maleziji još je relativno nov. Službeno počeo je 1988.godine kada je Ministarstvo turizma počelo provoditi politiku diversifikacije turističke ponude, među ostalim pružanjem i alternativno vrsta turističkog smještaja. U posljednjih deset godina u području u kojem se provodio program znatno je povećan broj iznajmljivača privatnog smještaja, a samim time i broj turističkih dolazaka. Povećan broj iznajmljivača turističkog smještaja u Maleziji utjecao je na zamah širenja turizma. Porast broja turističkih dolazaka potaknuo je iznajmljivače privatnog smještaja da poboljšaju turističke usluge koje nude i tako omogućе povećanje prihoda i zaposlenja u lokalnoj zajednici. Prema nalazima samog istraživanja, iznajmljivači vjeruju da razvoj turizma u privatnom smještaju ima pozitivan učinak na lokalnu zajednicu. Također ukupno gledajući, iz perspektive poduzetnika program privatnog smještaja u Jahoru ima pozitivan učinak i uspješan je.

Navedeno istraživanje reprezentativan je primjer kako je za uspješan turistički razvoj potrebno aktivno sudjelovanje svih dionika uključenih u turizam. Dobra inicijativa države prepoznata je od strane lokalnog stanovništva koje se uključilo u turizam i pridonijelo njegovom razvoju koji je pak omogućio povećanje blagostanja i životnog standarda u lokalnoj zajednici.

Još jedan pozitivan primjer integracije i razvoja jest Malezija. Nakon ekonomske krize 70-ih godina 20.stoljeća država se okrenula turizmu kao novoj razvojnoj mogućnosti. U svrhu turističkog razvoja definiran je i master – plan kojim su detaljno definirane politike turističkog planiranja i razvoja. Međutim, u provedbi plana naišlo se na jak otpor lokalnih stanovnika koji su iskazali zabrinutost oko negativnih društvenih i kulturnih utjecaja koje turizam može imati na njihovu zajednicu. Međutim, kontinuirana aktivnost države kao i gospodarske koristi koje su proizašle iz turističkog razvoja promijenile su stavove stanovnika o turizmu iz negativnih u pozitivne (Wells, 1982; Sharif, 2000, prema Mazurki, 2008).

Nadalje, dobar primjer kako angažiranost i suradnja svih interesnih skupina u turizmu može pridonijeti razvoju turizma i povećanju životnog standarda i blagostanja je i destinacija Novi Zeland. Kako bi potaknula razvoj turizma nacionalna turistička organizacija Novog Zelanda provela je turističku kampanju. Istraživanja provedeno prije kampanje pokazalo je da samo prirodne ljepote, koje su do tada bile primarno komunicirane u marketinškim porukama, nisu dovoljne kako bi privukle veći broj turista u tako udaljenu destinaciju. Turisti su tražili su više od doživljaja, prekrasne krajolike i prirodne ljepote, ali i doživljaj avanture, upoznavanja novih ljudi i kultura. Sukladno tome stvorena je kampanja koja je naglasak stavljala na prirodne ljepote, ali i na ljude i aktivnosti. Zaključeno je kako je upravo lokalna zajednica, kultura, tradicija i običaji ono nešto jedinstveno što se ne može pronaći nigdje drugo na svijetu. Jedan od ključnih elemenata izgradnje brenda destinacije postalo je lokalno stanovništvo i stil života. Kampanja je u svim fazama bila koncentrirana na iskustva lokalnog stanovništva, ali i na njihov stil života domaćinstvo i gostoprimstvo. Sve naveden rezultiralo je time da je Novi Zeland postao jedna od najpoznatijih turističkih destinacija (Blažević, 2015).

Nadalje, primjer pozitivne inicijative lokalnog stanovništva koja je doprinijela razvoju turizma je i jedan primjer iz Hrvatske. Jedan od prvih impulsa koji su potaknuli

promišljanje ruralnog turizma u funkciji cjelovitog razvoja sela dao je Savez seljaka Hrvatske osnovan 1990. U svom je Programu Savez istaknuo "seoski turizam" kao važan element razvoja brojnih aspekata ruralne sredine. Iako tada nije postojala administrativno- pravna regulativa koja bi podržala ovakvu inicijativu, važnost tog prvog poticaja je u činjenici da je došao od samih seljaka, a već je više puta tokom rada istaknuto da je lokalna zajednica nezaobilazan element u razvoju turizma.

Svi navedeni primjeri ukazuju na važnost poznavanja stavova i želja lokalnog stanovništva i njihovog uključivanja u planiranje i razvoj turizma kako bi se ostvario pozitivan rast i razvoj. Također kako i navedeno funkcioniralo potrebna je i dobra volja lokalnog stanovništva za prihvaćanjem različitih inicijativa, a ponekad kod tromog državnog i lokalnog aparata potrebna je i samoinicijativa za poboljšanje turističkog razvoja.

4. RAZVOJ TURIZMA GRADA ROVINJA

U sljedeće poglavlju obrađena je povijest razvoja turizma na području grada Rovinja, njegovo trenutno stanje i razvojni potencijal. Naglasak je na razvoju turističke ponude i potražnje u zadnjih nekoliko godina, točnije na kretanjima u broju smještajnih kapaciteta, turističkih dolazaka i noćenja u zadnjih 5 godina. Dodatna pozornost posvećena je strukturi smještajnih kapaciteta i tržišta s kojih dolazi najveći broj gostiju. Također, u zadnjem potpoglavlju obrađene su postojeće strategije razvoja turizma.

4.1. Povijest razvoja turizma na području grada Rovinja

Turizam u gradu Rovinju nije novina. Njegova razvedena morska obala, zanimljiva prošlost, te povoljna i zdrava klima činili su ga popularnim turističkim odredištem još u doba Austro-Ugarskog carstva kada su u vilama i dvorcima ljetovali plemeniša. Sljedeće potpoglavlje razmotrit će povijest razvoja turizma na području grada Rovinja, kroz najvažnije događaje i datume, od njegovog službenog početka sve do današnjeg statusa jedne od najpoznatijih turističkih destinacija na Jadranu.

Za službeni početak rovinjskog turizma može se uzeti 1888.g. kada je otvoreno morsko klimatsko lječilište Maria Theresia Seehospiz, prvo na hrv. Obali, predviđeno za liječenje siromašne djece od skrofuloze i rahitisa. Ovo su lječilište posjećivala najčešće djeca s područja Austro-Ugarske, ali i iz Njemačke, Rusije i drugih zemalja. U sklopu ovog lječilišta započela su i prva meteorološka mjerenja temperature zraka, koja su uspoređivana s bečkim vrijednostima (Folo, 2002; Štambuk, 2012).

Nakon što je barun Georg von Hutterott 1890. godine kupio četiri otoka u južnom dijelu i to Sv. Andriju, Maškin, Šturag i Sv. Ivana, a kasnije i Muntravo, područje današnjeg poluotoka i park šume Zlatni rt – Punta Corrente gdje je pošumljavanjem pomno odabranim mediteranskim i egzotičnim biljkama stvorio pravi park prirode, počinje rast interesa za kupnjom zemljišta na rovinjskoj obali od strane bogatih krugova. Uglednici toga doba koji su bili zainteresirani za kupnju zemljišta na rovinjskoj obali namjeravali su, po ugledu na Opatiju i Portorož, i u Rovinju sagraditi hotele i time od njega učiniti moderno ljetovalište za potrebe monarhijskih gostiju. Od same kupovine spomenutog otoka Sv. Andrija od strane baruna Hutterotta na njegov posjed dolaze ugledni gosti, o čemu svjedoče popisi u spomen-knjizi «Cissa Insel» i kameni natpisi duž staza na

otoku urezani u žive vapnenačke stijene. Otok posjećuju mnogi predstavnici tadašnjih viših društvenih slojeva. To društvo čine predstavnici bečkog Dvora i visokog plemstva, političari, međunarodni bankari, najviši oficiri iz Pule, konzuli i vojni atašei, japanski odličnici, mnogi umjetnici – pisci, slikari, muzičari, znanstvenici i akademici (Folo, 2002).

Gosti su se sve češće i sve duže zadržavali na otoku, tako da se iz izletničkog ubrzano razvijao i stacionarni turizam. 1908. godine spomenuti barun vrši pripreme radove, pravi elaborate i projekt za izgradnju tri luksuzna neoklasicistička hotela na Punta Corrente i 30-ak turističkih vila. Te godine izdaje i studij, gdje izlaže svoju ideju gradnje klimatskog lječilišta po uzoru na slične objekte duž istarske obale. U navedenoj izvanrednoj studiji pod nazivom „Klimatsko lječilište Cap Aureo kod Rovinja u Istri,“ navodi svoje planove, projekt promocijski materijal za osnivanje dioničkog društva. Nažalost zbog nadolazećih promjena u Monarhiji i iznenadne smrti baruna Hutterotta radovi nisu nikada dovršeni. Međutim taj je projekt potaknuo razmišljanja i dao impuls razvoju turizma u pravom smislu kada je 1911. usvojen Statut konzorcija gostioničara, vlasnika kavana, prodavača likera i hotelijera. 1913. godine otvoren je hotel "Adriatico" u centru grada i postavljeni su temelji modernog turizma. ¹

Iz dosadanjeg povijesnog pregleda možemo zaključiti kako je Rovinj već dugo jedna od omiljenih turističkih destinacija, čiji su potencijal stvaranja pravog turističkog odredišta uočili i brojni uglednici toga doba. Za takve rane turističke ambicije zaslužne su njegove prirodne ljepote i resursi, ali i prepoznavanje njegovih kvaliteta i dobre inicijative od strane onih koji su u to doba bili odgovorni za razvoj i prosperitet grada Rovinja.

Neposredno nakon završetka II svjetskog rata otok Sv. Andrija koji je do tada bio u vlasništvu obitelji Hutterotta bio je konfisciran i proglašen nacionalnim dobrom. Savezni sindikat Jugoslavije zajedno s Udrugom ratnih vojnih invalida iz Beograda na otoku (koji se tada zove Crveni otok) grade dvije kamene dependanse. 1947. godine u njima borave prvi gosti. Od iste godine na Crvenom otoku djeluje i odmaralište Centralnog odbora saveza sindikata sa 112 kreveta u Dvorcu, a to su ujedno bili i skromni počeci

---

¹ Rovinj Istra – Službeni turistički portal Turističke zajednice grada Rovinja. Preuzeto s: <https://www.rovinj-tourism.com/hr/explore-discover/kultura-i-umjetnost/poceci-rovinjskog-turizma> (18.11.2017.).

nekomercijalnog turizma Već iz tog vremena zapaženi su i prvi počeci naturizma, jer su tadašnji malobrojni gosti zbog zdravlja htjeli provoditi što više vremena na suncu.

Prva noćenja u gradu Rovinju evidentirana su 1952. godine, te je grad ugostio prvih 15 stranih gostiju koji su ostvarili 31 noćenje. Iste godine ugostiteljske usluge pruža „Gradsko ugostiteljsko poduzeće“ s hotelom „Jadran“ sa 45 kreveta i 7 društvenih ugostiteljskih radnji. 1953. godine osnovano je i Turističko društvo Rovinj, a iste godine evidentirano je prvih 20 kreveta za pružanje usluga noćenja u privatnim sobama. Naredne godine na Crvenom otoku osniva se poduzeće „Crveni otok“ s kapacitetom od 172 kreveta, pa se i Crveni otok okreće komercijalnom inozemnom turizmu. Te iste godine Općina Rovinj donosi prve propise o plaćanju boravišne pristojbe. Narednih godina, turizam se počinje razvijati sve jačim koracima, što dokazuje i činjenica da se 1954. godine počinju školovati i prvi turistički radnici, konobari i kuhari. Činjenica koja dokazuje pozitivan turistički razvitak grada Rovinja jest i ta da je 1955. Općina Rovinj od Saveznog budžeta dobila prva sredstva u visini 6 milijuna dinara od ukupno 30 milijuna predviđenih za turističku izgradnju u cijeloj zemlji (Folo, 2002).

Međutim turistički uspjesi nerijetko sa sobom nose i negativne strane. Financijska sredstva ipak nisu bila dovoljna za velike potrebe grada što rezultira da stari dio grada biva napušten, zgrade pred urušavanjem, a mnoge štale predstavljaju izvor zaraza. Na sreću narednih godina zbog učestalih reklamacija stranih gostiju i putničkih agencija ipak se asfaltiraju nove ceste, te se gradi vodovod na relaciji Višnjan – Rovinj i tako donekle rješava problem nedostatka vode. 1957. godine Zajednica Beograd otvara pri autocamp „na livadi“ koji se dalje proširuje te se nakon toga gradi i centralni objekt „Monte Mulini“. Početkom 1960. godine dolazi do integracije poduzeća „Crveni otok“ s „Jadranom“, Rovinj počinje turistički živjeti i disati, a interes stranih partnera sve je jači. U to doba otvaraju se i mnogi specijalizirani privatni restorani i barovi, a grad Rovinj otvara i prvu pizzeriju u čitavoj zemlji. Šest godina nakon otvara se hotel „Rovinj“. Iste godine sagrađena je i depandansa „Park“ i depandansa „Lone“, a godinu nakon gradi se hotel „Istra“ na Crvenom otoku i FKK naselje i kamp Valalta.

Kao jedan od najvažniji i najvitalnijih turističkih doživljaja za rovinjski turizam valja još spomenuti i otvaranje aerodroma u Puli. 1969. godine 75 turističkih novinara iz Njemačke izvješćuje vrlo pozitivno o Rovinju i njegovoj odličnoj turističkoj ponudi, što predstavlja udarni promidžbeni i promocijski uspjeh i efekt. Godinu dana nakon

ovog turističkog uspjeha, razvoj turizma grada Rovinja kreće dalje te se otvara hotel „Eden“, a Rovinj po prvi puta ostvaruje preko milijun stranih i domaćih domaćih noćenja. Već godinu dana poslije broj samo stranih noćenja premašuje milijun, a 1978. godine Rovinj ostvaruje impresivnih 2 milijuna noćenja od čega njemački gosti ostvaruju preko milijun noćenja. Zahvaljujući prvenstveno turističkom rastu i većim prihodima od turizma u gradu Rovinju tih godina dolazi i do ostale izgradnje. Grade se nove trgovine, nove škole, dječji vrtići zgrada nove pošte, Dom zdravlja, parkirališta itd. 1982. sagrađen je hotel „Montauro“, kamp Veštar, Marina te zabavni centar „Monvi“ koji će dugi niz godina biti jedan od najpoznatijih centara zabave u Istri. Ubrzo nakon toga Rovinj dobiva titulu šampiona turizma i bilježi rekordnih 3 milijuna noćenja.

Nažalost početkom rata 1991. gosti su bili evakuirani, hoteli zatvoreni, a s ostvarenih nešto malo više od 400 tisuća noćenja rovinjski turizam vraćen je 29 godina unazad. Međutim već 3 godine nakon Rovinj postaje prvi Šampion turizma u ponovno pokrenutoj akciji, sada u samostalnoj Hrvatskoj. Nova etapa životnog ciklusa destinacije započela je nakon 2000. godine. U godinama koje slijede Rovinj je nastavio valorizirati vrijednosti koje su bile osnova za uspješan turistički razvoj, a to su prirodne ljepote i bogata kulturna baština. Dokaz tome su i gradnja novih smještajnih objekata, sve veća ulaganja u razvoj infrastrukture i obogaćivanje kulturne ponude grada Rovinja (Folo, 2002).

Ovo potpoglavlje pojasnilo je razvoj grada Rovinja kroz povijest i ulogu turizma u tom razvoju, koja se pokazala od ključnog značaja. Rovinj je još od davnina jedan od predvodnika turizma na ovim prostorima, što i ne začuđuje s obzirom na njegove prirodne i kulturne resurse, ali i kvalitetu upravljanja tim resursima. Dok se ovaj dio rada bazirao na povijest grada sljedeća su potpoglavlja pokazala kakva je situacija s turističkom ponudom i potražnjom danas.

4.2. Turistička ponuda i potražnja u gradu Rovinju

Razvoj istarskog turizma od nastanka šezdesetih godina prošlog stoljeća odvijao se manje-više stihijski. Osnovna mu je karakteristika bila ponuda temeljena na proizvodu "sunce i more", građeni su hoteli i turistička naselja od 500 pa i do 1500 ležaja s ciljem ostvarenja "turizma velikih brojki" i punjenjem u tri do četiri mjeseca ljetne sezone. Masovni turizam, kakav je dominirao u Istri, kao uostalom i u cijeloj Hrvatskoj i na čitavom Mediteranu, tek je sporadično nudio kulturne sadržaje, neznatno je koristio prirodne prednosti kao turističku atrakciju, uglavnom je bio bez atraktivnih zabavnih i shopping sadržaja kao i bez jasno definiranih rekreacijskih zona.

Unatoč činjenici da se u posljednjih desetak godina pokušavaju uobličiti novi segmenti ponude (poput agroturizma i odmora na selu ili u prirodi, vinskih i bike staza u unutrašnjosti Istre itd), rezultat takvog razvoja je sadašnje stanje u kojemu se gostu na svim turističkim punktovima-područjima nudi "puno sličnog prosječne kvalitete" što je vrlo logičan odgovor na potražnju tržišta i na njegova pravila ponašanja. Sljedeća dva poglavlja odgovorit će na pitanje kako su navedeno stanje hrvatskog turizma i tržišne okolnosti u turizmu utjecali na turističku ponudu i potražnju grada Rovinja.

Turistička ponuda

Rovinj je grad izvanrednih prirodnih, ekoloških, arhitektonskih i povijesnih vrijednosti. Povoljan geografski položaj, ljepota i jedinstvenost prirode, bogatstvo i raznolikost vegetacije, blaga klima, ljepota otoka i njegovih zaljeva, sunce, kristalno plavo more, kulturno povijesno nasljeđe, starovječnost grada ispisana u starim listinama pohranjenim u muzejima i arhivima, blizina turističkih emitivnih tržišta, dugogodišnja turistička tradicija i idilični mir tvore obljubljeni punkt mnogo nacionalne međunarodne turističke publike i zasigurno su najizričitiji poziv Rovinja gostima iz svih krajeva svijeta (Bertoša, 1994). Navedene atraktivnosti prostora pogodovale su razvitku kupališnog i lječilišnoga turizma. S bogatom turističkom ponudom grad Rovinj jedan je od najrazvijenijih turističkih središta u Hrvatskoj (Istarska enciklopedija, 2005). Sa ekonomskog stajališta turistička ponuda je „količina turističkog proizvoda koju su ponuđači spremni proizvesti i prodati po različitim cijenama, uz uvjet da su ostale stvari

nepromijenjene“ (Gatti, 2015, str. 50). Pirjevec (1998) u svojoj knjizi Ekonomska obilježja turizma navodi četiri osnovna činitelja turističke ponude, a to su:

- Atraktivnost prostora
- Prometna dostupnost (cesta, zrak, željeznica, vodeni putovi)
- Smještajni kapaciteti (pružanje trgovačkih usluga)
- Promocija (turističko posredovanje)

Kušen (2002) ističe kako se dugoročni razvoj turizma može temeljiti isključivo na dobrom poznavanju i vrednovanju turističke atrakcijske osnove, kao temeljnog turističkog resursa, tj. svih turističkih atrakcija u nekoj destinaciji. Prema Kušenu cjelokupnu turističku resursnu osnovu tvori skup potencijalnih i realnih turističkih atrakcija svake turističke destinacije. Turističke atrakcije su temeljni turistički resursi svake turističke destinacije, koji određuju i uvjetuju njezinu turističku ponudu te razvoj turizma uopće. Aktivnosti turista u turističkoj destinaciji uvjetovane su upravo turističkim atrakcijama. S obzirom na navedenu važnost atrakcijske osnove turističke destinacije rad će najprije predstaviti ovaj dio turističke ponude, a nakon toga i ostale elemente turističke ponude. Osnovna podjela turističkih atrakcija koja se najčešće nalazi u postojećoj stručnoj i znanstvenoj literaturi jest podjela atrakcija na prirodne i kulturno – povijesne atrakcije te atraktivnu turističku suprastrukturu (Kušen, 2002).

Jedna od najvrjednijih prirodnih atrakcija grada Rovinja svakako je njegova razvedena obala s mnogobrojnim otocima. U rovinjskom arhipelagu nalazi se ukupno 16 otoka i 6 hridi, a njihova površina je nešto više od 65 ha. Prema Štambuk (2012) najistaknutiji otoci rovinjskog arhipelaga jesu Crveni otok koji se sastoji od dva umjetno spojena otoka: Otok Sv. Andrija i Maškin i Otok Katarina. Ti otoci privlačni su zbog bujne vegetacije i lijepih plaža. Posjetitelji iz cijeloga svijeta provode svoj odmor u Rovinju prvenstveno zbog privlačne klime i jedinstvenih prirodnih ljepota – guste mediteranske makije i borovih šuma te 22 otoka i otočića koja zajedno s obalom čine najveće zaštićeno područje prirodne baštine grada.

Zaštićena područja prirode grada Rovinja jesu:²

---

² Grad Rovinj–Rovigno – Službene stranice grada Rovinja-Rovigno. Preuzeto s: <http://www.rovinj-rovigno.hr/o-rovinju/prirodne-znamenitosti/otoci/> (19.11.2017).

- Park šuma Punta corrente: Park šuma Zlatni Rt nastala je u razdoblju od 1890. do 1910. godine. Zahvaljujući uređenju Zlatni rt je postao jedan od najpoznatijih park šuma na Mediteranu.
- Limski kanal: nalazi se na zapadnoj obali Istre i predstavlja specijalni rezervat u moru. Stvoren je u jurskim vapnencima i primjer je potopljene kanjonske doline u kršu.
- Ornitološki park Palud: močvarno područje desetak kilometara udaljeno od Rovinja. Područje s rijetkim vrstama ptica koje privlači ljubitelje promatranja ptica.
- Saline: vrsta lagune muljevitog tla, posebno zanimljive flore. Slana staništa i mjesto kamo vraćaju mnogobrojne raznolike ptice.
- Dvije sestre: najveće gnjezdilište galebova na rovinjskom području i rezervat šumske vegetacije.
- Kamenolom Monfirenzo: zaštićeni spomenik prirode, nedaleko Rovinja. Geološki spomenik svjetske vrijednosti iz kojeg je vidljiv genetski razvoj istarske obale.

Grad Rovinj poznat je kao biser Jadrana i jedan je od najživopisnijih sredozemnih gradova. Jedna od najvažnijih i najinteresantnijih kulturnih atrakcija Rovinja je zasigurno Starogradska jezgra, zaštićena povijesna cjelina. Stari grad na visokom je poluotoku, okružen venecijanskim kućama natkrivenima krovovima od terakote te okrunjen baroknom, trobrodnom crkvom sv. Eufemije iz 18. stoljeća čiji zvonik, s kipom Sv. Eufemije, dominira vizurom Rovinja. Na Gradskom trgu vidljiv je talijanski utjecaj koji je sadržan u građevinama kao što su toranj za sat s mletačkim lavom, barokni Balbijeve luk (1680. g.) na mjestu gradskih vrata i barokna palača „Califfi“. Neprocjenjivi povijesni spomenik su Sedam Starih gradskih vrata od kojih su samo troja sačuvana u originalnom obliku. To su: Vrata Sv. Benedikta, Vrata pod zidinama i Vrata Sv. Križa (Tadić, 1982).

Osim već spomenutog Starog grada, Gradskog trga sa spomenicima i građevinama, crkve Sv. Eufemije sa zvonikom i Gradskih vrata najistaknutije povijesne zgrade i mjesta jesu: ³

- Franjevački samostan i crkva Sv. Franje: barokno zdanje čija je gradnja započeta 1702., a završena 1710. godine.
- Romanička crkvice Presvetog trojstva: romanička sedmerokutna kula, najvažnija i najbolje sačuvana romanička građevina.
- Crkva Majke Božje od Milosti: posebno su vrijedne kasnobarokne izrezbarene drvene klupe i mnogi zavjetni darovi ovješeni o zid crkvice a značajni za povijest pomorstva u Rovinju.
- Dvorac na otoku Sv. Andrije: samostan Benediktinaca osnovan u 6. stoljeću. Danas je pretvoren u hotel.

Muzeji i vizualna umjetnost:

- Centar vizualnih umjetnosti "Batana": provodi kulturno umjetničke aktivnosti na polju fotografije i vizualnih umjetnosti.
- Zavičajni muzej: rad i nastanak zavičajnog muzeja usko je vezan uz Likovnu koloniju, koja u Rovinju neprekidno djeluje već skoro pola stoljeća.
- Eko muzej - "Kuća o Batani" - prvi eko muzej u Hrvatskoj. Posvećen je istoimenoj ribarskoj brodici.
- Mini muzej Hutterott - smješten u bivšoj lugarevoj kućici parka šume Punta Corente.
- Kazalište Gandusio - kazalište Antonio Gandusio ostavština je jednog od rovinjskih gradonačelnika s kraja 19. stoljeća, Nicoloa de Califfija.

Kako je prethodno navedeno Pirjevec (1998) kao bitan element turističke ponude navodi i prometnu dostupnost. U skladu s tim u nastavku će se obraditi i prometna dostupnost grada Rovinja. Pristupnost destinacije u cestovnom segmentu je vrlo dobra te se i dalje unaprjeđuje. Zbog svog geografskog položaja odnosno blizine emitivnih

---

³ Grad Rovinj–Rovigno – Službene stranice grada Rovinja-Rovigno. Preuzeto s: <http://www.rovinj-rovigno.hr/o-rovinju/kulturne-znamenitosti/stari-grad/> (19.11.2017.).

turističkih tržišta Rovinj je poželjna auto i vikend destinacija za susjedne bogate regije kao što su Austrija, Bavarska, Sjeverna Italija. Zahvaljujući geografskom položaju i dobroj cestovnoj infrastrukturi do Rovinja se stiže za 4-5 sati iz najbogatijih europskih regija.

Nakon dovršetka Istarskog ipsilona destinacija Rovinj je priključen na sve važnije paneuropske pravce. Međutim dok je cestovna infrastruktura na zadovoljavajućoj razini željeznička infrastruktura u potpunosti je zapostavljena i trenutno nije omogućena međunarodna povezanost. Zračna povezanost također nije na zadovoljavajućoj razini. Najbliža zračna luka nalazi se u Puli, koja je udaljena od grada Rovinja 40 km. Zračna luka Pula direktno je povezana s malim brojem destinacija, a pogotovo loša povezanost je izvan sezone. Što se tiče morske infrastrukture dobra je za nautički turizam, ali nije u funkciji atraktivnog kanala dolaska turista. Destinacija Rovinj trenutno ima jednu ACI marinu i jednu luku. Luka je povezana sa Venecijom, Ravenom i Riminijem preko ljeta, ta povezanost uglavnom se koristi za jednodnevne izlete i nema trajektnog prijevoza.⁴

Iz navedenog vidljivo je kako jedan od potencijala za uspješan turistički razvoj grada Rovinja je svakako dobar geografski položaj i blizina najvažnijim europskim emitivnim gradovima. Međutim dok je cestovna infrastruktura na zadovoljavajućoj razini, potrebno je unaprijediti željezničku, pomorsku i zračnu povezanost. Unapređenje ovog elementa turističke ponude rezultiralo bi povećanjem turističke potražnje.

Treći osnovni element turističke ponude, odnosno njezin preduvjet, su smještajni kapaciteti. Sukladno porastu turističke potražnje raste i turistička ponuda, u ovom slučaju smještajni kapaciteti grada Rovinja. Kvaliteta smještajnih kapaciteta može u velikoj mjeri utjecati na kvalitetu sveukupne turističke ponude. Posljednjih godina bilježi se sve veći broj investicija u hotelski smještaj, a pojavljuje se sve veći broj privatnih iznajmljivača. Temelj tržišnog pozicioniranja destinacije orijentiran je na razvoj luksuznog turizma i uvođenje hotela i resorta kategorija 4+ i 5 zvjezdica. Tako se u Rovinju 2009. godine otvorio jedinstveni design hotel Lone, te boutique hotel Monte Mulini s 5 zvjezdica, a trenutno je u izgradnji i Grand hotel Park****. U nastavku

---

⁴ Grad Rovinj–Rovigno – Službene stranice grada Rovinja-Rovigno. Strategija razvoja grada Rovinja – Rovigno za razdoblje 2015.-2020. godine. Preuzeto s <http://rovinj.hr.lin53.host25.com/wp-content/uploads/uploads/2016/STRATEGIJA-GRADA-ROVINJA-FINALNA-VERZIJA.pdf> (17.11.2017.).

(Tabelom 4.1.) istaknuti su smještajni kapaciteti po vrsti objekta te je naveden njihova količina, broj smještajnih jedinica i broj osnovnih kreveta. ⁵

Tablica 4.1. Smještajni kapaciteti

VRSTA OBJEKTA	KOLIČINA	BR.SMJEŠTAJNIH JEDINICA	BR.OSNOVNIH KREVETA
hoteli	11	1.714	3.858
hosteli	1	2	16
turistička naselja	2	818	2.015
ostali objekti za smještaj		540	1.285
usluge građana u domaćinstvu		3.616	10.142
kampovi	10	6.586	19.443
luke nautičkog turizma (vez)	4		621
SVEUKUPNO		13.276	37.380

Izvor: Turistička zajednica grada Rovinj-Rovigno.

Tijekom 2018. godine na području grada Rovinja registrirano je ukupno 37380 kreveta što u odnosu na 2017. predstavlja povećanje od 10% i u skladu je s porastom turističke potražnje, o kojoj će biti riječi u nastavku rada, te željom za daljnjim turističkim razvojem grada Rovinja.

Neizostavni element turističke ponude je i promocija ili turističko posredovanje stoga će se u nastavku ukratko opisati samo najosnovnije činjenice ovog elementa turističke ponude. Glavni nositelji marketinga destinacije Rovinj je Turistička zajednica grada Rovinja te je ona uključena u sve promocijske aktivnosti. Ovisno o obliku promocijske aktivnosti nositelji, u suradnji s TZ grada Rovinja, mogu biti i Hrvatska Turistička zajednica i Grad Rovinj. Navedeni nositelji u sklopu promocijskih aktivnosti organiziraju nastupe na turističkim sajmovima, izdaju magazine, vodiče i brošure, organiziraju različite manifestacije i evente. Također elementi marketinga destinacije sastoje se i od e-oglašavanja, izrade i ažuriranja Web stranice, radio i TV oglasa.

⁵ Rovinj Istra – Službeni turistički portal Turističke zajednice grada Rovinja. Preuzeto s: <https://www.rovinj-tourism.com/hr/o-nama/o-nama-dokumenti> (22.11.2017.).

Međutim jedan od problema koji se proteže kroz cijeli ovaj rad, a koji je identificiran u Mater planu razvoja turizma i u pogledu promocijskih aktivnosti jest sezonalnost. Tako se navodi kako je bogata ponuda manifestacija i evenata u gradu Rovinju pretežito koncentrirana na ljetnu sezonu, a potrebno ih je raspodijeliti i na pred i posezonu. Također navodi se da vremenski period oglašavanja mora biti tokom cijele godine, dok je trenutno baziran na period prije i poslije ljetne sezone.⁶

Ovaj dio potpoglavlja rada opširno je opisao turističku ponudu destinacije. Može se reći kako je ponuda Rovinja raznovrsna i visoke kvalitete. Međutim unatoč zadovoljavajućoj ponudi postoje još mnogi elementi koji bi se mogli unaprijediti, kao što su smanjenje sezonalnosti ponude, osmišljavanje novih atrakcija, veće ulaganje u promociju destinacije i poboljšanje prometne povezanosti. S obzirom da turistička ponuda destinacije utječe na potražnju u nastavku rada posvetit će se i ovoj temi.

Turistička potražnja

Sa ekonomskog aspekta turistička potražnja je „količina turističkog proizvoda koje potrošači žele i mogu kupiti po različitim cijenama, uz uvjet da su ostale stvari nepromijenjene,“ (Gatti, 2015, str. 17). Turistička potražnja može obuhvatiti različite proizvode i usluge, te se može mjeriti na različite načine: kao broj turista, broj noćenja, broj hotelskih soba i slično. Stoga je u nastavku rada prikazana statistika dolazaka i noćenja u gradu Rovinju, te struktura tržišta s kojih se ta noćenja ostvaruju kao i postotci noćenja po smještajnim kapacitetima.

Broj dolazaka i noćenja u Rovinju iz godine u godinu sve više raste. Prema podacima koje je objavila Turistička zajednica grada Rovinja u posljednjih petnaestak godina bilježi se trend rasta turističkih noćenja s izuzetkom 2009. godine kada je zabilježen pad tog pokazatelja, a čiji je uzrok bila gospodarska kriza. Devizni prihod od turizma (izražen u eurima) pokazuje sličan trend, odnosno u posljednjih petnaestak godina, samo je u 2009. i 2010. godini zabilježen pad tog pokazatelja. Sljedeća Tablica

---

⁶ Grad Rovinj–Rovigno – Službene stranice grada Rovinja-Rovigno. Master plan razvoja turizma za razdoblje 2010.-2020. Preuzeto s <http://rovinjhr.lin53.host25.com/wp-content/uploads/2016/11/master-plan-2010.pdf> (25.11.2017.).

prikazuje kretanja dolazaka i noćenja na području Rovinja u razdoblju između 2015. i 2018. godine.

Tablica 4.2. Dolasci i noćenja (2015-2018.)

GODINA	2015	2016	2017	2018
Dolasci	522.994	574.081	635.381	701.690
Noćenja	3.266.872	3.477.500	3.820.985	4.024.949

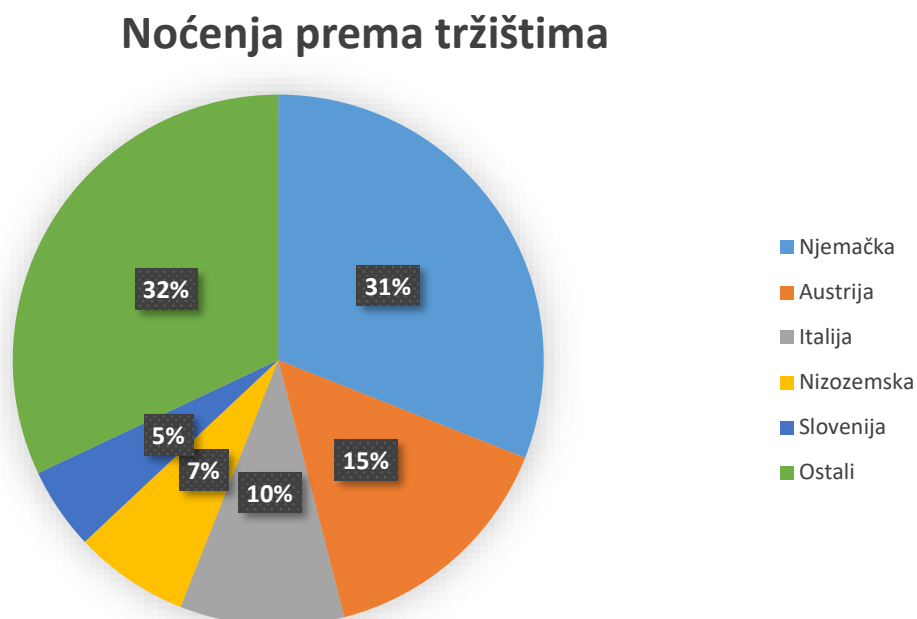
Izvor: autoričin rad

Iz navedene tablice vidljiv je konstantan porast noćenja i dolazaka u grad Rovinj u zadnje četiri godine. Prema podacima Turističke zajednice grada Rovinja, kao što i pokazuje tablica, Rovinj je u 2018. godini prvi put u povijesti prešao brojku od 4.000.000 noćenja. Iako je u 2018. godini u odnosu na prethodnu godinu u pred i podsezonskom periodu ostvareno 5% više noćenja i 9% više dolazaka, najveći udio nekog mjeseca u noćenjima cijele godine i dalje imaju srpanj i kolovoz koji zajedno čine oko 60% noćenja cijele godine. Taj visoki postotak, pokazuje koliko je hrvatski turizam izuzetno sezonskoga karaktera. Temu sezonalnosti turizma u gradu Rovinju dotaknut će i istraživački dio ovog rada gdje će se ispitati podrška lokalnog stanovništva dosadanjem izražajnom sezonalnom karakteru.

Jedan od razloga porasta noćenja i dolazaka jest i povoljna gospodarska situacija u Europi posljednjih godina. S obzirom da EU predstavlja najznačajnije emitivno tržište za hrvatski turizam (gotovo 90% ukupnih noćenja stranih turista). Unutar EU, tradicionalno najznačajnija emitivna tržišta jesu Njemačka, Slovenija, Italija i Austrija. Važnost ovih emitivnih tržišta u turističkim primanjima pokazuje i sljedeća slika sa udjelom stranih gostiju u noćenjima prema zemlji dolaska u 2018. godini.

Slika 4.1. Noćenja po tržištima

Izvor: autoričin rad

Prethodna slika potvrđuje da se ni u 2018.godini struktura gostiju nije promijenila. Najveći postotak gostiju dolazi iz za grad već tradicionalno najznačajnijih tržišta. S obzirom na vjernost gostiju navedeno potvrđuje kvalitetu destinacije, ali i ukazuje na priliku privlačenja novih tržišta koja do sada nisu bila zastupljena u većem postotku. Sagledavajući strukturu noćenja prema tipu smještajnog objekta, najviše je noćenja ostvareno u kampovima (47%), to ne iznenađuje s obzirom na činjenicu da kampovi zauzimaju i najveći udio u smještajnim kapacitetima grada Rovinja. Zatim slijede hoteli i turistička naselja s 27 posto te u privatni smještaj s 21 posto.

Dok se ovo poglavlje bavilo turističkom ponudom i potražnjom, U nastavku rada prikazana je strategija razvoja kojom se nastojati unaprijediti prikazana tržišna ponuda i povećati tržišna potražnja.

4.3. Strateški pravci razvoja rovinjskog turizma

Grad Rovinj ima više različitih resursa na kojima se može temeljiti uspješan turistički razvoj. Postojeći prostorni i infrastrukturni uvjeti pogoduju pozicioniranju Rovinja kao odredišta visoke kategorije; tradicionalni poljoprivredni postupci mogu se iskoristiti za povećanje proizvodnje vina, maslina i drugih domaćih proizvoda, a tako nastali proizvodi mogu se ponuditi lokalnom turističkom tržištu; netaknuti krajolik potencijal je za razvoj ekološki prihvatljivog, rekreacijskog i izletničkog turizma. Ovakve karakteristike regije pogoduju razvoju tzv. selektivnog tipa turizma koji cilja na sofisticiranu klijentelu veće platežne moći, a koja teži profinjenoj udobnosti. Kako bi se navedene prednosti iskoristili i cijevi ostvarili potrebno ih je staviti u određene strateške okvire i razviti koncepte razvoja. Strateški okvir za razvoj turizma destinacije Rovinj za razdoblje od deset godina ima tri ključna cilja:⁷

1. Produženje sezone s 90 na 180 dana - Podizanje prosječne godišnje iskorištenosti postojećih kapaciteta sa 25% na 55% (ne uključujući kampove)
2. Podizanje potrošnje po turistu za 30% temeljem podizanja kvalitete ponude
3. Postizanje prepoznatljivosti branda destinacije na europskoj razini

Da bi se postigli navedeni ciljevi donesen je Master plan razvoja turizma za razdoblje 2010. – 2020. koji predstavlja zajedničku inicijativu Grada Rovinj-Rovigno, Turističke zajednice i turističke privrede destinacije Rovinj, kao i svih ostalih dionika. Kako bi se ostvarili navedeni strateški ciljevi Master plan razvoja turizma razvio je koncept podijeljen u četiri cjeline.

- Pozicioniranje destinacije – u ovom dijelu definirani su projekti koje je potrebno realizirati kako bi se zadovoljili preduvjeti pozicioniranja luksuzne destinacije koje se želi postići.
- Pozicioniranje po sezoni i ciljnoj skupini – kako bi se realizirao strateški cilj produljenja sezone sa 90 na 180 dana godišnje potrebno je jasno definirati kakva je turistička ponuda destinacija u kojem dijelu godine te koje ciljne skupine želi privući s kojom ponudom.

---

⁷Grad Rovinj–Rovigno – Službene stranice grada Rovinja-Rovigno. Master plan razvoja turizma za razdoblje 2010.-2020. Preuzeto s <http://rovinjhr.lin53.host25.com/wp-content/uploads/2016/11/master-plan-2010.pdf> (25.11.2017.).

- Emitivna tržišta – bitno je imati jasnu sliku o tome koja su strateška i ključna tržišta destinacije te koja su potencijalna tržišta kako bi optimalno rasporedili marketinške resurse i ponudu koja odgovara ciljnim emitivnim tržištima.
- Proizvodi po sezoni – jedna od najbitnijih karika cijelog master plana, od identificiranih 150 proizvoda (što novih što postojećih s potrebom dorade), posebno su izdvojeni prioritetni proizvodi za produljenje sezone i podizanje kvalitete ponude kako bi se zadovoljila očekivanja gostiju s većom platežnom moći.

Izradom i provedbom Master plana, grad Rovinj je pokazao jasnu namjeru daljnjeg razvoja turizma s ciljem da postane luksuzna destinacija i poveća prihode od turizma. Gore navedeni ciljevi i koncepti razvoja turizma pokazuju kako se destinacija Rovinj želi razviti u luksuznu destinaciju koja će na održiv način produljiti sezonu i podignuti potrošnju. Također vidljiva je tendencija napuštanja masovnog i razvoja luksuznog turizma kroz koncept održivog i odgovornog razvoja. Međutim unatoč pohvalnim politikama kojima se nastoji razvijati kvaliteta, a ne kvantiteta turizma postoji zabrinutost oko definiranja uloge lokalnog stanovništva. Unatoč činjenici da Master plan razvoja turizma navodi kako implementacija navedenih projektnih skupina zahtijeva sudjelovanje svih dionika koji direktno ili indirektno utječu na kvalitetu turizma i turističke ponude destinacije Rovinja uloga, zadaća i koristi lokalnog stanovništva u cijelom procesu razvoja nisu detaljno razrađeni. Sljedeće poglavlje prikazuje rezultate istraživanja o stavovima lokalnog stanovništva prema tom istom razvoju.

5. ANALIZA REZULTATA ISTRAŽIVANJA

U ovom poglavlju izneseni su stavovi lokalnog stanovništva o turističkom razvoju. Stavovi su prikupljeni provođenjem ankete na uzorku od 80 ispitanika, a rezultati su brojčano iskazani pomoću tablica i slika i opisani metodom deskriptivne statistike. Osim navedenog u poglavlju je opširnije iznesena i metodologija istraživanja te demografski profil i stupanj povezanosti s turizmom. Također u ovom poglavlju izneseni su i stavovi ključnih planera u turizmu te su ti stavovi uspoređeni sa stavovima lokalnog stanovništva.

5.1. Metodologija istraživanja

Kao primarni instrument istraživanja u ovom radu korišten je anketni upitnik koji se sastoji od ukupno 52 pitanja, podijeljenih u 6 dijelova. Prvi dio uključuje 24 tvrdnje koje ispituju stupanj slaganja ili ne slaganja s obzirom na različite učinke turizma (ili preciznije, na učinke turizma na ekonomiju, okoliš, te društvo i kulturu), s dvije posljednje tvrdnje o ravnoteži između koristi i troškova u turizmu na lokalnoj i regionalnoj razini. Drugi dio se sastoji od osam tvrdnji koje ispituju stupanj slaganja ili ne slaganja stanovništva s obzirom na moguću razvojnu politiku turizma u budućnosti.

Treći se dio upitnika sastoji od četiri tvrdnje koje ispituju utjecaj tzv. sezonalnosti u turizmu kod domicilnog stanovništva. Četvrti dio upitnika sadrži tvrdnje koje se odnose na sudjelovanje lokalne zajednice u planiranju turističkog razvoja. Posljednji dio uključuje šest pitanja u svrhu stvaranja socio-demografskog profila osobe, te pet pitanja o učestalosti interakcije i stupnju povezanosti ispitanika s turizmom, kako bi se ispitala važnost turizma za pojedinu osobu kao i njen odnos s turizmom.

Tvrdnje od 1 do 41, izuzev dijela o prikupljanu socio-demografskih podataka i povezanosti osobe s turizmom, dijele isti tip odgovora. Od ispitanika se tražilo da izraze svoju razinu slaganja s točkama mjerenja s obzirom na percipirani učinak na turizam, koristeći Likertovu skalu od 5 točaka, rangiranu od 1 „izrazito se ne slažem“ do 5 „izrazito se slažem“ kako bi se ispitanicima omogućilo preciznije izražavanje intenziteta njihovog stava po stupnjevima.

Upitnik se temelji prvenstveno na literaturi istraživačkoga rada Brid, Osti i Faccioli(2011), u njihovoj analizi slučaja iz Folgarije, male ruralne zajednice u talijanskoj regiji Trentino i djelomično po uzoru na istraživanja Akis, Peristianis i Warner (1996); Nejati, Mohamed i Omar (2014); Pappas i Tsartas (2009) i Abdollahzadeh i Sharifzadeh (2012). Prvi dio ovog upitnika koji ispituje učinke turizma na ekonomsko, društveno stanje i stanje okoliša je preuzet iz upitnika Brid, Osti i Faccioli (2011). Četvrti dio upitnika koji ispituje sudjelovanje lokalne zajednice u turističkom planiranju kreiran je po uzoru na istraživanje Nejati i sur.(2014). Tvrdnje o mogućoj razvojnoj politici turizma u budućnosti su uglavnom preuzete iz upitnika danog stanovništvu iz planinske zajednice Folgarije u sjevernoj Italiji, osim prvih dviju izjava koje su izmijenjene i temeljene na istraživanjima Pappas i Tsartas (2009) i Abdollahzadeh i Sharifzadeh (2012) radi procjene specifične situacije za područje istraživanja. Pitanja o interakciji i povezanosti s turizmom preuzeta su iz istraživanja Akis i sur.(1996.).

Iako ovo istraživanje, s obzirom na temu i postavljeno istraživačko pitanje, prednost daje kvantitativnoj istraživačkoj metodi u radu će se provesti i kvalitativno istraživanje. Ovo istraživanje nastojat će putem dubinskog intervjua prema unaprijed pripremljenim pitanjima istražiti stavove interesnih skupina iz turističkog sektora o razvoju turizma kako bi se ti stavovi mogli usporediti sa stavovima lokalnog stanovništva. Dubinski intervju sastoji se od 10 otvorenih pitanja koja zahtijevaju dulji odgovor ispitanika, bez sugeriranja mogućih odgovora.

Populaciju istraživanja predstavljaju svi punoljetni stanovnici grada Rovinja koji su u uzorak izabrani slučajno. Upitnici su ispunjavani u osobnom intervjuu s ispitanicima, a ciljna skupina bili su građani Rovinja na ulicama, restoranima, kafićima, trgovinama i uredima. Istraživanje je provedeno u zadnjem kvartalu 11. mjeseca. Ukupno je anketu ispunilo 80 ispitanika. Muškarci i žene su gotovo podjednako zastupljeni, s blagom prednošću žena. Većina ispitanika je u dobi između 24 i 41 godinu. Najviša razina obrazovanja većine ispitanika je srednja škola. S obzirom na zanimanje veći broj ispitanika zaposlen je u privatnom sektoru. Većina ispitanika nije se željela izjasniti o mjesečnim primanjima po kućanstvu, a među onima koji su se izjasnili najveći je postotak onih s primanjima od 10.000 do 19.999 kuna. Podaci o demografskim karakteristikama ispitanika prikazani su u Tablici 5.1.

Tablica 5.1. Demografske karakteristike ispitanika

	Demografski profil	Frekvencija	Udio (%)
Spol	Muški	38	47,5
	Ženski	42	52,5
Godine	<24	14	17,5
	24-41	45	56,3
	42-60	19	23,8
	<60	2	2,5
Broj članova obitelji	1-3	32	40
	4-6	47	58,8
	>6	1	1,3
Stupanj obrazovanja	Bez formalnog obrazovanja	1	1,3
	Završena osnovna škola	2	2,5
	Završena srednja škola	44	55
	Završen preddiplomski studij	14	17,5
	Završen diplomski studij	14	17,5
	Završen doktorat	5	6,3
Primarno zanimanje	Samozaposlen	19	23,8
	Privatni sektor	31	38,8
	Javni sektor	16	20
	Umirovljenik	2	2,5
	Nezaposlen	7	8,8
	Student	5	6,3
Mjesečni prihodi	<9.999 kuna	15	18,8
	od 10.000 do 19.999 kuna	25	31,3
	preko 20.000 kuna	7	8,8
	ne želim odgovoriti	33	41,3

Izvor: autoričin rad

5.2. Stavovi lokalnog stanovništva o razvoju turizma

Tablica 5.2 Mišljenja stanovništva o utjecajima turizma na ekonomiju

Rang ^a	Stavovi ispitanika	Aritmetička sredina ^b	Postotak slaganja ^c
1	Turizam privlači više ulaganja i potrošnje za grad Rovinj od drugih gospodarskih aktivnosti	4,46	86,3
2	Općenito je moguće zaključiti da turizam stvara više pozitivnih nego negativnih učinaka na ekonomiju lokalne zajednice	4,36	87,6
3	Naš se životni standard ubrzano povećao zbog toga što turisti troše svoj novac na našem teritoriju	4,03	81,3
4	Cijene mnogih dobara, usluga i nekretnina su porasle zbog turizma	3,96	71,2
5	Turizam donosi ekonomsko blagostanje maloj grupi ljudi	2,41	18,8
6	Turizam stvara više posla za strance nego za domicilno stanovništvo	2,35	15

^a. Pitanja su rangirana po srednjoj vrijednosti; ^b. Skala od 1 do 5; ^c. Postotak slaganja = odgovori 4 i 5.

Izvor: autoričin rad

Vežano uz ekonomske učinke turizma, iz rezultata prikazanih u Tablici broj 5.2. vidljivo je da je percepcija pozitivnih ekonomskih učinaka turizma visoka. Visok postotak ispitanika (86,3%) složio se s izjavom kako turizam privlači više ulaganja i potrošnje za grad Rovinj od drugih gospodarskih aktivnosti. Visok postotak slaganja od 81,3 % ima i izjava kako se životni standard ubrzano povećao zbog toga što turisti troše svoj novac na njihovom teritoriju.

S druge strane vidljivo je da unatoč prepoznavanju pozitivnih ekonomski učinaka lokalno stanovništvo nije zanemarilo ni gospodarske probleme s kojima se suočava grad Rovinj kao turistička destinacija. Ispitanici su se složili da su zbog turizma porasle cijene dobara, nekretnina i usluga; (71,2%) složilo se s ovom izjavom. Međutim stupanj slaganja s ostalim negativnim učincima nije značajan. Prilično je nizak udio

ispitanika (15%) koji se slaže s izjavom da turizam stvara više posla za strance nego za domicilno stanovništvo, također nizak udio od 18,8 % se slaže kako turizam donosi ekonomsko blagostanje maloj grupi ljudi.

Iz navedenog se može zaključiti kako kod lokalnog stanovništva prevladavaju ekonomske koristi od turizma, tome u prilog ide i općenita izjava o ekonomskim učincima gdje se čak 87,6 % ispitanika složilo kako općenito gledajući turizam stvara više pozitivnih nego negativnih učinaka na ekonomiju lokalne zajednice. Ako uzmemo u obzir ulogu koju turizam ima u lokalnom gospodarstvu i činjenicu da je pridonio razvitku gospodarstva grada Rovinja ovakvi stavovi lokalnog stanovništva o ekonomskim učincima turizma nisu neočekivani.

Tablica 5.3. Mišljenja stanovništva o ekološkim učincima turizma

Rang^a	Stavovi ispitanika	Aritmetička sredina^b	Postotak slaganja^c
1	Turizam povećava prometnu gužvu, buku i zagađenje okoliša	4,03	81,3
2	Zbog turizma se naše ceste i drugi javni prostori održavaju na visokom nivou, što u suprotnom ne bi bio slučaj	3,80	72,5
3	Posljedica turizma jesu neugodno prepuna mjesta i mjesta koja su nedostupna domicilnom stanovništvu tijekom visoke sezone	3,75	67,6
4	Turizam pruža poticaj za očuvanje prirodnih resursa	3,66	65
5	Izgradnjom hotela i drugih turističkih objekata uništio se prirodni okoliš tog mjesta	3,52	61,3
6	Općenito je moguće zaključiti da turizam stvara više pozitivnih nego negativnih učinaka na okoliš lokalne zajednice	3,13	36,3

^a. Pitanja su rangirana po srednjoj vrijednosti; ^b. Skala od 1 do 5; ^c. Postotak slaganja = odgovori 4 i 5.

Izvor: autoričin rad.

Nadalje, izmjerena je percepcija utjecaja turizma na okoliš (Tablica 5.4.). Unatoč tome što je udio ispitanika koji se slaže s prve dvije pozitivne izjave o ekološkim učincima turizma prilično visok (72,5% odnosno 65%), razmjeri slaganja s negativnim izjavama (anketna pitanja 3. 4. i 5.) su previsoki da bi se utvrdio pozitivan stav lokalnog stanovništva o ekološkim utjecajima turizma.

Iako se 65% stanovnika složilo kako turizam pruža poticaj za očuvanje prirodnih resursa, glavni prigovor na ekološke utjecaje je zagađenje koje potencijalno uzrokuje turizam (81,3% ispitanika se složilo da turizam povećava prometnu gužvu, buku i zagađenje okoliša). Također, rezultati istraživanja napisani u tablici upućuju na relativno visok postotak slaganja i s druge dvije negativne izjave. Udio ispitanika koji se složilo kako se izgradnjom hotela i drugih turističkih objekata uništio prirodni okoliš tog mjesta je 61,3%, a neznatno veći postotak od 67,6% složilo se s izjavom da su posljedica turizma neugodno prepuna mjesta i mjesta koja su nedostupna domicilnom stanovništvu tijekom visoke sezone. Također ne toliko visok postotak slaganja od 36,3% ima i pozitivna izjava da je općenito moguće zaključiti da turizam stvara više pozitivnih nego negativnih učinaka na okoliš lokalne zajednice.

Može se reći da iako ostvaruju ekonomske koristi od turista i prepoznaju neke pozitivne ekološke utjecaje, lokalno stanovništvo još uvijek ne ignorira činjenicu da ne održivo upravljanje turizmom predstavlja potencijalu prijetnju prirodnim resursima. Identificirana zabrinutost lokalnog stanovništva oko negativnih ekoloških učinaka nije iznenađujuća i potvrđuje nalaze mnogih drugih studija koje su u stavovima lokalnog stanovništva otkrili zabrinutost spram negativnih okolišnih učinaka koje donosi turistički razvoj (Bagri i Kala, 2016; Golzardi i sur., 2012; Nejati i sur., 2014; Pham, 2012; Zaidan, 2016).

Tablica 5.4. Mišljenja stanovništva o sociokulturnim učincima turizma

Rang^a	Stavovi ispitanika	Aritmetička sredina^b	Postotak slaganja^c
1	Upoznavanje turista iz svih dijelova naše države i svijeta je definitivno vrijedno iskustvo	4,41	86,2
2	Općenito je moguće zaključiti da turizam donosi više pozitivnih nego negativnih učinaka na društvo i kulturu lokalne zajednice	3,96	72,5
3	Turisti su zainteresirani za učenje o kulturi grada Rovinja	3,82	71,3
4	Turizam potiče obnovu povijesnih zgrada	3,75	68,8
5	Tijekom komunikacije s turistima naučim mnogo o njihovoj kulturi	3,71	63,8
6	Turizam potiče valorizaciju običaja i tradicije lokalne zajednice	3,70	62,5
7	Kultura se turistima prezentira na autentičan način	3,68	62,6
8	Turizam je doveo do povećanja dostupnosti mjesta za rekreaciju (poput bazena, teniskih terena, mini golf terena...) za domicilno stanovništvo	3,65	65
9	Turizam uzrokuje sigurnosne probleme i kriminalne aktivnosti	3,51	58,8
10	Turizam vrši nepoželjni učinak na običaje i načine života domicilnog stanovništva	2,43	18,8
11	Prisustvo turista umanjuje kvalitetu života domicilnom stanovništvu	2,40	17,6
12	Porast broja turista doveo je do udaljavanja (otuđenja) između turista i stanovnika	2,38	18,8

^a. Pitanja su rangirana po srednjoj vrijednosti; ^b. Skala od 1 do 5; ^c. Postotak slaganja = odgovori 4 i 5.

Izvor: autoričin rad.

Kao što je prikazano u Tablici 5.4., mišljenja o sociokulturnim utjecajima turizma naglašavaju koristi od turizma. To je vidljivo u slaganju s pozitivnim izjavama o učincima turizma, kao što je izjava da upoznavanje turista iz svih dijelova naše države i svijeta je vrijedno iskustvo s kojom se slaže čak 86,2% ispitanika. Ispitanici se također slažu i s izjavom da su turisti zainteresirani za učenje o kulturi grada Rovinja (71,3%). Više od polovine ispitanika (68,8%) ispitanika izjavilo je da turizam potiče obnovu povijesnih zgrada, te 65% da je turizam doveo do povećanja dostupnosti mjesta za rekreaciju za domicilno stanovništvo. Sljedeća pozitivna izjava prema kojoj su ispitanici pokazali svoje slaganje je da turizam potiče valorizaciju običaja i tradicije lokalne zajednice (62,5%), a neznatno veći postotak odgovorio je kako se kultura turistima prezentira na autentičan način (62,6%).

Međutim iako je 63,8% ispitanika navelo da tijekom komunikacije s turistima nauči mnogo o njihovoj kulturi, 58,8% navelo je turiste kao uzrok porasta sigurnosnih problema i kriminalnih aktivnosti kao što su alkoholizam, pljačka, kockanje, uporaba droga i tako dalje. Ostali negativni utjecaji turizma nisu bili značajni u percepciji ispitanika u gradu Rovinju. Samo mali udio ispitanika (18,8%) smatra da turizam vrši nepoželjni učinak na običaje i kulturu života domicilnog stanovništva, te isto toliki postotak, s nešto nižom prosječnom ocjenom, da je porast broja turista doveo do udaljavanja (otuđenja) između turista i stanovnika. Osim toga, samo 17,6% smatra da prisustvo turista umanjuje kvalitetu života domicilnom stanovništvu.

Sve u svemu, osim za socijalni problem povećanja kriminala i sigurnosnih problema, ostatak rezultata ne otkriva zabrinutost spram ostalih negativnih učinaka. Tome u prilog ide i izjava o općenitom zaključku da turizam donosi više pozitivnih nego negativnih učinaka na društvo i kulturu lokalne zajednice s kojom se složilo 72,5% ispitanika. Ovi rezultati mogli bi biti rezultat činjenice da grad Rovinj ostvaruje ekonomske pogodnosti od turizma, a stanovnici grada Rovinja su zbog duge povijesti turizma naviknuli vidjeti turiste u svojem okruženju.

Tablica 5.5. Sveukupna ocjena troškova i koristi od turizma

Rang ^a	Stavovi ispitanika	Aritmetička sredina ^b	Postotak slaganja ^c
1	Sveukupno gledajući lokalna zajednica ostvaruje veću dobit nego trošak od turizma	4,35	83,8
2	Sveukupno gledajući županija/regija ostvaruje veću dobit nego trošak od turizma	4,26	81,3

^a. Pitanja su rangirana po srednjoj vrijednosti; ^b. Skala od 1 do 5; ^c. Postotak slaganja = odgovori 4 i 5.

Izvor: autoričin rad.

Tvrdnje navedene u Tablici 5.5. odnose se na koristi i troškove u turizmu u gradu Rovinju i regiji. Što se tiče ukupne procjene utjecaja turizma visokih 83,8% ispitanika slaže se s tvrdnjom da sveukupno gledajući lokalna zajednica ostvaruje veću dobit nego trošak od turizma. Neznatno je manji udio ispitanika (81,3%) koji se slaže s tvrdnjom da regija ostvaruje veću dobit nego trošak od turizma. Na temelju dosadašnjih rezultata može se zaključiti da je lokalno stanovništvo svjesno pozitivnih (u ovom slučaju u najvećoj mjeri ekonomskih i socio-kulturnih učinaka) i negativnih (u ovom slučaju u najvećoj mjeri ekoloških utjecaja) u turizmu. Međutim općenito gledajući prednost u većoj mjeri daju pozitivnim učincima, odnosno prevladavaju koristi od turizma. Moglo bi se reći da dokle god ostvaruje ekonomske koristi od turizma i ne prepoznaje negativne socijalne učinke, lokano stanovništvo je do određene mjere spremno platiti ekološku cijenu razvoja turizma. Važnost ekonomskih učinaka turizma potvrdile su i druge studije iz pregleda literature (Akis i sur., 1996; Nejat i sur, 2014; Pham, 2012; Simao i Mosso, 2013).

Tablica 5.6. Podrška stanovništva politikama turističkog razvoja

Rang^a	Stavovi ispitanika	Aritmetička sredina^b	Postotak slaganja^c
1	Trebalo bi povećati turističku potrošnju temeljem podizanja kvalitete turističke ponude	4,53	93,4
2	Turizam treba imati vitalnu ulogu u gospodarskom razvoju grada Rovinja	4,47	91,3
3	Trebali bi biti razrađeni novi ekološki programi, usmjereni prema očuvanju i valorizaciji prirodnih resursa	4,46	90,0
4	Trebale bi biti dostupne posebne vrste atrakcija (poput zabavnih parkova, tematskih parkova, turističkih ureda...) radi bolje turističke promocije i povećanja broja turista	4,45	88,7
5	Trebale bi biti dostupne nove kulturne atrakcije (poput muzeja, tradicionalnih obrta....)	4,33	87,5
6	U turističkoj ponudi bi trebale biti dostupne nove vrste smještaja (hoteli, B&B...) s manje od 50 kreveta, uređenih u tradicionalnom štihi karakterističnom za to područje	4,25	85,1
7	Na području bi se trebalo nalaziti više uslužnih i trgovačkih objekata (restorana, trgovina, butika...)	4,22	83,8
8	U turističkoj ponudi bi trebale biti dostupne nove vrste smještaja (hoteli, B&B...) s više od 50 kreveta	3,63	56,3

^a. Pitanja su rangirana po srednjoj vrijednosti; ^b. Skala od 1 do 5; ^c. Postotak slaganja = odgovori 4 i 5.

Izvor: autoričin rad.

U Tablici broj 5.6. prikazana je razina podrške lokalnog stanovništva razvoju turizma i njegovim inicijativama. Vidljivo je da sve navedene izjave imaju visok postotak

slaganja. S obzirom na općenito pozitivnu percepciju turističkih utjecaja ovakva podrška razvoju nije neočekivana. S izjavom da bi trebalo povećati turističku potrošnju temeljem podizanja kvalitete turističke ponude slaže se 93,4% ispitanika. Stanovništvo podržava izjavu da bi turizam treba imati vitalnu ulogu u gospodarskom razvoju grada Rovinja (91,3%) te da bi trebale biti dostupne posebne vrste atrakcija (poput zabavnih parkova, tematskih parkova, turističkih ureda...) radi bolje turističke promocije i povećanja broja turista (88,7%). Visok postotak ispitanika, njih 90% složio se s izjavom da bi trebali biti razrađeni novi ekološki programi, usmjereni prema očuvanju i valorizaciji prirodnih resursa te 87,5 % da bi trebale biti dostupne nove kulturne atrakcije (poput muzeja, tradicionalnih obrta...). Udio ispitanika koji se složio s izjavom da bi se na području trebalo nalaziti više uslužnih i trgovačkih objekata je također visokih 83,3 %.

Iako se nešto više od polovine ispitanika (56,3%) slaže s izjavom da bi u turističkoj ponudi trebale biti dostupne nove vrste smještaja s više od 50 kreveta, veći dio ispitanika (85,1%) složio se s izjavom da u turističkoj ponudi bi trebale biti dostupne nove vrste smještaja s manje od 50 kreveta, uređenih u tradicionalnom štihi karakterističnom za to područje. Iz navedenih izjava može se zaključiti da iako općenito gledajući lokalno stanovništvo podržava razvoj turističkog smještaja više je koncentrirano na njegovu kvalitetu nego na kvantitetu.

Identificirana potpora lokalnog stanovništva turističkom razvoju nije neočekivana i potvrđuje već spomenutu teoriju socijalne razmjene (Golzardi i sur., 2012; Jani, 2018; Pham, 2012; Zaidan, 2016) koja kaže da ako stanovnici smatraju da koristi od turizma premašuju potencijalne troškove, oni će podržati razvoj turizma. Tako će stanovnici s pozitivnom percepcijom turističkih učinaka vjerojatnije podržati dodatni turistički razvoj i imati veću spremnost za sudjelovanje u razmjeni s posjetiteljima. S druge strane, stanovnici će se vjerojatno usprotiviti razvoju turizma kada vide više troškova nego koristi koje donosi turizam.

Tablica 5.7. Mišljenje stanovništva o sezonalnosti turizma

Rang ^a	Stavovi ispitanika	Aritmetička sredina ^b	Postotak slaganja ^c
1	Trebalo bi razviti posebnu strategiju kojom bi se povećao broj turista tijekom niske sezone, te time povećao ukupan broj turista	4,33	86,3
2	Trebalo bi smanjiti broj turista tijekom visoke sezone, a povećati tijekom niske sezone, i dalje održavajući broj i homogenost turista tijekom cijele godine	3,5	55
3	Bolje je održati postojeće stanje prema kojemu je turistička sezona vrlo intenzivna nekoliko mjeseci, a ostatak godine je vrlo miran	2,43	21,3
4	Trebalo bi smanjiti broj turista u visokoj sezoni smanjenjem ukupnog broja dolazaka	2,00	12,6

^a. Pitanja su rangirana po srednjoj vrijednosti; ^b. Skala od 1 do 5; ^c. Postotak slaganja = odgovori 4 i 5.

Izvor: autoričin rad

Kao što je prikazano u Tablici broj 5.7. u nastavku rada ispitani su učinci sezonalnosti na stanovnike zajednice. Najveći broj ispitanika (86,3%) slaže se kako bi trebalo razviti posebnu strategiju kojom bi se povećao broj turista tijekom niske sezone, te time povećao ukupan broj turista, dok nešto više od polovine ispitanika (55%) smatra da trebalo bi smanjiti broj turista tijekom visoke sezone, a povećati tijekom niske sezone, i dalje održavajući broj i homogenost turista tijekom cijele godine.

Najmanji broj podržava ideju da bi trebalo smanjiti broj turista u visokoj sezoni smanjenjem ukupnog broja dolazaka, s tom izjavom slaže se samo 12,6 % ispitanika. S prosječnom ocjenom od 2,00 vidljivo je da lokalno stanovništvo nikako ne podržava ovakvu ideju. Nešto veći postotak ispitanika, ali svakako nedovoljan da bi se utvrdio pozitivan stav, od (21,3%) slaže se s izjavom kako je bolje održati postojeće stanje prema kojemu je turistička sezona vrlo intenzivna nekoliko mjeseci, a ostatak godine je vrlo miran.

Iz navedenih stavova može se zaključiti da lokalno stanovništvo prepoznaje ekonomske i socijalne dobrobiti koje donose turisti te se slažu s da bi turizam trebalo razvijati povećanjem turističke populacije, ili je u najmanju ruku zadržati na istoj razini, ali svakako napuštajući dosadašnju politiku izražene sezonalnosti. Navedeno je u skladu s ciljevima Master plana razvoja turizma čiji su ciljevi poboljšanje turističke ponude i smanjenje sezonalnosti.

Tablica 5.8 Sudjelovanje lokalnog stanovništva u turističkom planiranju

Rang^a	Stavovi ispitanika	Aritmetička sredina^b	Postotak slaganja^c
1	Aktivno odlučivanje i sudjelovanje lokalne zajednice u planiranju turističkog razvoja koristi zajednici	4,18	82,5
2	Lokalno stanovništvo Rovinja zainteresirano je za aktivno sudjelovanje u procesu donošenja odluka o razvoju turizma	4,08	78,8
3	Angažiranost lokalnog stanovništva u turističkom planiranju grada Rovinja na zadovoljavajućoj je razini	2,90	26,3

^a. Pitanja su rangirana po srednjoj vrijednosti; ^b. Skala od 1 do 5; ^c. Postotak slaganja = odgovori 4 i 5.

Izvor: autoričin rad

Nadalje, izmjereni su stavovi lokalnog stanovništva o njihovom sudjelovanju u planiranju turističkog razvoja (Tablica 5.8.). Kada je u pitanju aktivno odlučivanje i sudjelovanje lokalne zajednice u planiranju turističkog razvoja 82,5 % ispitanika složilo se kako zajednica ima koristi od navedenog. Također veći dio ispitanika (78,8%) složilo se kako je lokalno stanovništvo zainteresirano za aktivno sudjelovanje u procesu donošenja odluka o razvoju turizma. Međutim u suprotnosti s prve dvije izjave, samo 26,3% ispitanika složilo se kako je angažiranost lokalnog stanovništva na zadovoljavajućoj razini. Ukupno može se zaključiti da su stanovnici grada Rovinja spremni biti dio turističkog planiranja i žele sudjelovati u procesu donošenja odluka u vezi s razvojem turizma. Međutim nizak postotak slaganja s posljednjom izjavom mogao bi ukazati na to da lokalno stanovništvo grada Rovinja još uvijek nije stvarno

aktivno u turizmu i stoga bi trebalo povećati svoje napore kako bi podržalo razvoj turizma.

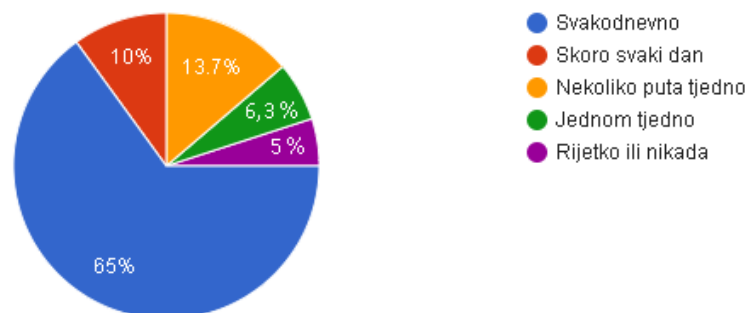
5.3. Uključenost lokalnog stanovništva u razvoj turizma

Za kraj ovog istraživanja analiziran je stupanj povezanosti ispitanika s turizmom. Zbog prirode istraživanja povezanost ispitanika s turizmom odnosno direktna korist od turizma jedna je od značajnijih varijabli. Naime kako je već istaknuto zaposlenost ispitanika u turizmu utjecati će na njihove stavove o samom razvoju turizma. Stoga je ova varijabla sastavni dio istraživanja na temu stavova lokalnog stanovništva kao i istraživanja iz pregleda literature. Kako bi se ispitala povezanost s turizmom ispitanicima su postavljena pitanja o učestalosti i kvaliteti komunikacije s turistima te njihova sadašnja i prošla zaposlenost u turizmu, kao i zaposlenost ostalih članova obitelji ispitanika. U nastavku rada ispitan je i grafički prikazan stupanj povezanosti stanovnika grada Rovinja s turizmom.

Slika 5.1. Učestalost komunikacije s turistima

Koliko puta tjedno, u prosjeku, razgovarate s turistima ljeti?

80 responses

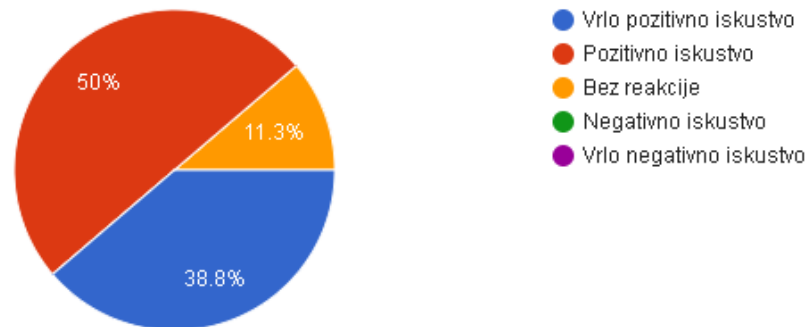

Izvor: autoričin rad

Slika 5.2. Kvaliteta komunikacije s turistima

Kada razgovarate s turistima, što od sljedećeg najbolje opisuje Vaš kontakt s njima

80 responses

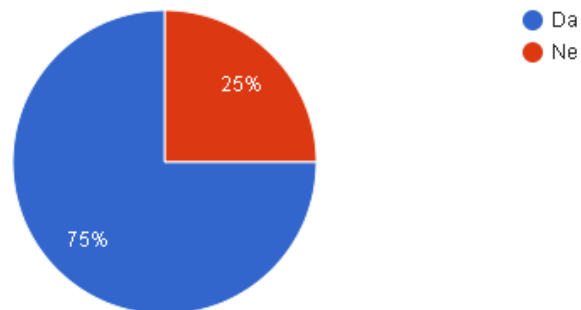
Izvor: autoričin rad

Logično je za očekivati da proporcionalno turističkom rastu će se povećavati i interakcija između turista i stanovnika. Sukladno tome kao što je vidljivo na Slici 5.1. najviši postotak ispitanika (65%) odgovorio je kako svakodnevno razgovara s turistima, dok je samo 4 ispitanika (5%) kao svoj odgovor navelo rijetko ili nikada. Kada je u pitanju kvaliteta interakcije (Slika 5.2.) visok postotak ispitanika ocijenio je svoj kontakt s turistima pozitivno (50%) i vrlo pozitivno (38,8%), dok negativnih reakcija na komunikaciju s turistima nema (0%). Naime kako nalaže logika oni koji rade u turizmu radije i češće komuniciraju s turistima. Što znači da je visok postotak ispitanika koji su se izjavili da je njihov posao povezan s turizmom (vidi Sliku u nastavku) svakako povezan s visokom razinom zadovoljstva komunikacijom s turistima, kao i njezinom učestalošću.

Slika 5.3. Povezanost ispitanika s turizmom

Je li Vaš posao povezan s turizmom?

80 responses

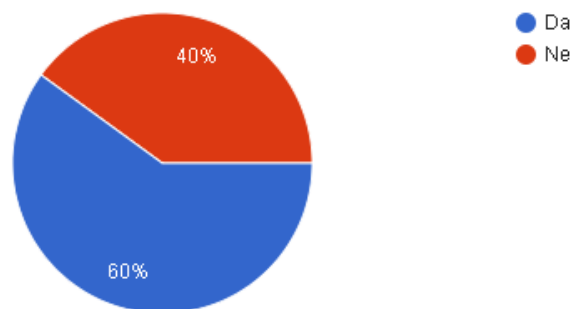

Izvor: autoričin rad

Slika 5.4. Zaposlenost u turizmu

Jeste li bili zaposleni u turizmu prije 5 godina?

80 responses

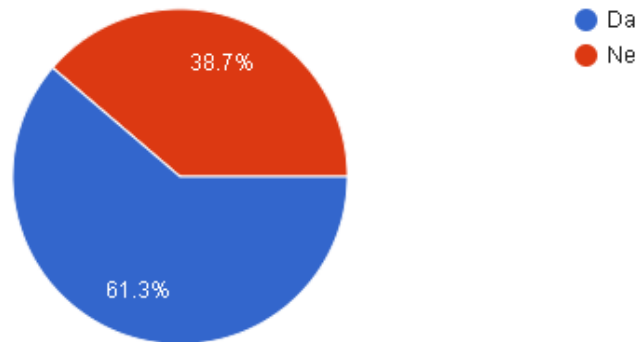

Izvor: autoričin izvor

Slika 5.5. Zaposlenost obitelji ispitanika u turizmu

Je li itko od članova Vaše obitelji (žena/muž ili djeca) zaposlen u turizmu?

80 responses

Izvor: autoričin rad

Kada je u pitanju povezanost ispitanika s turizmom (Slike 5.3., 5.4. i 5.5.) većina ispitanog stanovništva (75 posto) izjavila je da je njihov posao povezan s turizmom, a 60 posto da su bili zaposleni u turizmu prije pet godina; nadalje, 61,3% ispitanika izjavilo je da u svojoj obitelji imaju člana koji radi u turizmu, što znači da je u ovom slučaju turizam prvi izvor prihoda za ispitanike. S obzirom na visok stupanj ovisnosti o turizmu odnosno udio ispitanika koji je izjavio kako je njihov posao povezan s turizmom dobiveni rezultati istraživanja koji pokazuju pozitivne stavove spram turizma i turističkog razvoja su donekle očekivan. Teoriju da oni koji ostvaruju direktne koristi od turizma će biti tolerantniji prema negativnim utjecajima turizma i u većoj mjeri podržavati turistički razvoj potvrdila su i neka prethodna istraživanja iz pregleda literature (Brid i sur., 2011; Nejati i sur., 2014; Pham 2012; Teye i sur., 2002; Tomljenović i sur., 2013).

5.4. Rezultati kvalitativnog istraživanja

Analizom kvalitativnih podataka definirano je pet zaključaka vezanih za stavove ključnih dionika o razvoju turizma u gradu Rovinju, koja su formulirana na sljedeći način: Generalno pozitivni stavovi o turističkom razvoju. Svi intervjuirani ispitanici istaknuli su kako su zadovoljni dosadašnjim turističkim razvojem destinacije te kako

svi dionici u turizmu imaju korist od navedenog. Jedan od djelatnika turističke zajednice (Ispitanik 1) to je ovako objasnio: „Turizam je u Rovinju dobro razvijen i definitivno svi od njega imaju koristi. Tu mislim na vodeću Maistru što se tiče hotelskih kapaciteta, privatne iznajmljivače i ugostitelje (prvenstveno lokalno stanovništvo koje ima priliku za ostvarenje dodatnih prihoda).“

Generalno zadovoljstvo turističkim učincima. Osim uočenih štetnih utjecaja turizma na okoliš od strane 6 ispitanika, većina intervjuiranih dionika smatra da su pozitivni ekonomski, socijalni i kulturni učinci turizma veći od njegovih negativnih učinaka. Jedan od djelatnika gradskog poglavarstva (ispitanik 4) koji ima pozitivne stavove prema ekonomskim i socio-kulturnim učincima, a negativne spram ekoloških je izjavio da: „Smatram da razvoj turizma definitivno ima loš ekološki utjecaj (narušavanje prirodnih ljepota zbog masovnog turizma, iscrpljivanje prirodnih resursa, onečišćenje voda, neodgovarajuće zbrinjavanje komunalnog i drugog otpada). Ekonomski utjecaj je najjači jer većina stanovništva živi od turizma. Društveni i kulturni učinci su na zadovoljavajućoj razini i ne postoje značajni socio-kulturni problemi uzrokovani turizmom koji bi u većoj mjeri narušavali kvalitetu lokalnog življenja.

Jedan ispitanik (djelatnik turističke zajednice) u nesuglasnosti je s većinom te smatra kako ekološki utjecaji ne predstavljaju problem, međutim izrazio je skeptičnost spram društveno – kulturnih utjecaja. Jedan od djelatnika turističke zajednice (Ispitanik 2) ovako je formulirao svoj stav: „Iz ekološkog aspekta mislim da nema velikih problema ... društveni i kulturni učinci mogli bi se bolje razvijati, pogotovo u vezi sa lokalnim stanovništvom. Potrebno je uključiti lokalno stanovništvo za pozitivni razvoj turizma u mjestu.

Nepostojanje jasnog konsenzusa oko ciljeva turističkog razvoja. S obzirom da su odgovori o ciljevima turističkog razvoja široko distribuirani može se reći da ne postoji jasni konsenzus oko navedenih. Djelatnici privatnog sektora stavili su naglasak na doprinos turizma u gospodarskom smislu te smatraju kako je jedan od primarnih ciljeva ojačati utjecaj turizma na lokalnu i nacionalnu ekonomiju. Za razliku od dionika iz privatnog sektora djelatnici turističkih zajednica istaknuli su ciljeve kao što su promicanje destinacijskog turizma i održivi razvoj. S obzirom na ulogu i zadaće koje ova dva dionika imaju u razvoju turizma, ovakvi rezultati ne začuđuju, a slični rezultati dobiveni su i u drugim istraživanjima (Tomljenović, Boranić Živoder, Marušić 2012).

Poticanje lokalnog stanovništva na sudjelovanje u planiranju turističkog razvoja. Ono u čemu su se složili svi ispitanici bilo je pitanje sudjelovanja lokalnog stanovništva u turističkom planiranju. Svi intervjuirani dionici smatraju kako je važno da lokalna vlast potiče lokalno stanovništvo na sudjelovanje u planiranju razvoja u turizmu. Svoje stavove potkrijepili su činjenicom da lokalno stanovništvo mora sudjelovati u razvoju kako bi razvoj bio uspješan. Jedan djelatnik gradskog poglavarstva (Ispitanik 5) to je ovako formulirao: „Svakako bi trebalo poticati i pomagati lokalnom stanovništvu. Smatram da je to bitno kako se ne bi izgubila bit malih zajednica ... smatram da lokalna vlast treba se više potruditi da ne udovolji samo turistima nego da pomogne onima koji se žele baviti turizmom da im bude lakše krenuti, razviti se i živjeti od toga.

Visok stupanj promjene svakodnevnice u ljetnim i zimskim mjesecima. Još jedno pitanje oko kojeg je postignut konsenzus je pitanje sezonalnosti i promjene svakodnevnice u ljetni i zimskim mjesecima. Svi intervjuirani ispitanici složili su se kako je stupanj promjene svakodnevnice u ljetnim i zimskim mjesecima izrazito visok. S obzirom na sezonalnost rovinjskog turizma ne začuđuju i promjene u funkcioniranju destinacije koje su nužne kako bi se udovoljilo zahtjevima turista. Jedan od djelatnika turističke zajednice (ispitanik 2) ovako je formulirao svoj stav: „Totalno! Zimi iako ima malo turista grad je mrtav ali to ne znači išta negativno, nekad i to dobro dođe ali da, svakako razlika u zimskim i ljetnim mjesecima je ogromna.

5.5. Usporedba kvalitativnih i kvalitativnih rezultata istraživanja

Uspoređujući nalaze istraživanja, kvantitativni i kvalitativni rezultati pokazuju da postoje tri glavna problema u turističkom razvoju grada Rovinja. Navedeni problemi identificirani su od strane lokalnog stanovništva i dionika odgovornih za planiranje razvoja turizma destinacije te predstavljaju zajedničke stavove, a to su: Sezonalnost turizma. U gradu Rovinju još uvijek 60 posto noćenja ostvaruje se u dva ljeta mjeseca što ukazuje na izrazitu sezonalnost grada Rovinja. Sezonalnosti je itekako svjesno lokalno stanovništvo stoga kako je pokazalo istraživanje provedeno u ovom radu zalaže se za smanjenje sezonalnosti i razvoj strategije kojom bi se povećao broj turista tijekom niske sezone, te time povećao ukupan broj turista.

S njihovim stajalištem slažu se i dionici koji poduzimaju različite aktivnosti i nastoje uvesti nove sadržaje kojima bi povećali broj posjetitelja i izvan glavne sezone. Nadalje djelatnik turističke zajednice (Ispitanik 2) ovako je formulirao svoju izjavu o koracima koji se poduzimaju za smanjenje sezonalnosti: „Radi se na pred i posezoni poticanjem na rad zimi svih dionika u turizmu, a ne isključivo u ljetnim mjesecima. Grad ima bogatu kulturno-povijesnu baštinu, reklame ne nedostaje, međutim nakon sezone nema apsolutno nikakvih sadržaja koji bi privukli posjetitelje. Treba se jako potruditi u svakom smislu (promocija, realizacija evenata, raznovrsna ponuda,...).

Nedovoljan angažman lokalnog stanovništva u planiranju turističkog razvoja. Jedan od preduvjeta za kvalitetno upravljanje destinacijom jest suradnja među dionicima. Prema riječima intervjuiranih ispitanika gradu Rovinju nedostaje takve suradnje. Također kako je pokazalo istraživanje visok postotak ispitanog lokalnog stanovništva smatra kako sudjelovanje lokalnog stanovništva u planiranju turističkog razvoja nije na zadovoljavajućoj razini. S tim se slažu i intervjuirani dionici odgovorni za planiranje i razvoj turizma destinacije. Djelatnik privatnog sektora (ispitanik 7) smatra kako se ne pita previše lokalno stanovništvo o odlukama vezanim za turizam, te navod kako stanovništvo vidi mogućnost dodatnog prihoda, a nekad to dovodi do zanemarivanja kvalitete pružanja usluga.

Negativni ekološki utjecaj turizma. Unatoč generalnom zadovoljstvu turističkim razvojem i sveukupnim turističkim utjecajima, visok postotak lokalnog stanovništva i dionika u turizmu svjesno je negativnih ekoloških učinaka koje sa sobom donosi turistički razvoj. Zadaća nositelja turističkog planiranja i razvoja jest identificirati te negativne utjecaje i poduzeti akcije kojima bi se ti utjecaji smanjili.

6. PRIJEDLOZI ZA UKLJUČIVANJE LOKALNOG STANOVNIŠTVA U RAZVOJ TURIZMA U ROVINJU

Kako su pokazali rezultati primarnog istraživanja, većina lokalnog stanovništva smatra kako njihova angažiranost u turističkom planiranju grada Rovinja nije na zadovoljavajućoj razini što bi moglo imati negativan utjecaj na budući turistički razvoj. Prema Živoder, Tomljenović i Čorak (2011) cilj lokalnog stanovništva jest živjeti u ugodnom okruženju i ostvarivati prihode koji omogućuju kvalitetan život. Da bi se navedeno i ostvarilo potrebno je pronaći mehanizme za njihovo uključivanje u turistički razvoj.

Na temelju rezultata istraživanja izrađene su sljedeće preporuke za uključivanje lokalnog stanovništva u turistički razvoj: Potrebno je educirati lokalno stanovništvo o turizmu te njegovim troškovima i koristima. (Tosun, 2000, prema Mazruki, 2008) navodi da manjak znanja o turizmu pridonosi nedostatku svijesti o važnosti sudjelovanja u odlučivanju i planiranju te stvara negativne stavove o turističkom razvoju. Kako bi lokalno stanovništvo prihvatilo turizam treba biti upoznato sa svim pozitivnim i negativnim posljedicama razvoja turizma. Potrebna za edukacijom posebno je izražena kod dijela stanovništva koje nema direktne koristi od turizma, jer će oni u većoj mjeri biti svjesni negativnih utjecaja. Turistička zajednica i lokalna samouprava organizirajući radionice i predavanja, može upoznati lokalno stanovništvo sa svim dobrobitima i mogućim prijetnjama turizma.

Stavove lokalnog stanovništva potrebno je implementirati u turističke politike. Prije donošenja dugoročnih i kratkoročnih planova vezanih uz turizam i njegov razvoj potrebno je pružiti priliku lokalnom stanovništvu da daju svoje sugestije i primjedbe. Na taj način stavovi i mišljenja lokalnog stanovništva mogu se uključiti u razvoje planove i osigurati veću podršku lokalnog stanovništva. Stavove je moguće ispitati anketiranjima i organiziranjem javnih raspravi.

Maksimizirati ulogu lokalnog stanovništva u razvoju turizma, a time i povećati ekonomske koristi koje ostvaruju od istog. Lokalno stanovništvo koje ostvaruje ekonomske koristi od turizma biti će sklonije njegovom razvoju. To se može postići poticanjem lokalnog stanovništva na bavljenje ribarstvom, proizvodnju tradicionalnih poljoprivrednih proizvoda, maslinovog ulja, vina i drugih proizvoda te plasiranjem sveukupnih proizvoda na lokalno turističko tržište. Nadalje, potrebno je poticati

zapošljavanje lokalnog stanovništva u turističkim djelatnostima i sveukupno maksimizirati razinu turističkih usluga koje nudi i kontrolira lokalno stanovništvo, a ograničiti utjecaj stranih kompanija.

Također od ključne je važnosti kontrolirati i smanjiti negativne utjecaje turizma naročito one koji su prepoznati od strane lokalnog stanovništva kako u budućnosti ne bi prerasle u izraze nezadovoljstva. Takvo nezadovoljstvo negativno bi utjecalo na osjećaj dobrodošlice kod turista što bi pak rezultiralo smanjenjem turističke potražnje u destinaciji.

Postoje različiti načini kojima bi se lokalno stanovništvo moglo integrirati u turistički razvoj destinacije. Međutim kako bi se to postiglo potrebno je prvo ispitati njihove stavove vezanu uz taj razvoj. To je od ključne važnosti s obzirom da bi pokušaj intenzivnog razvoja turizma u određenom području bez pristanka lokalnog stanovništva mogao rezultirati njihovim otporom i posljedično stagnacijom turističkog razvoja.

7. ZAKLJUČCI I PREPORUKE

Ovaj rad ispituje stavove lokalnog stanovništva o razvoju turizma te način na koji oni percipiraju negativne i pozitivne učinke turizma. Rezultati su pokazali da lokalno stanovništvo smatra da turizam u destinaciju donosi mnogo više koristi nego troškova. Osim uočenih štetnih utjecaja na okoliš, lokalno stanovništvo smatra da su pozitivni ekonomski i socio-kulturni učinci turizma veći od njegovih negativnih učinaka. Ovo se istraživanje temelji na radu prethodnih istraživanja, u tom smislu rezultati ovog istraživanja potvrdili su rezultate nekih prijašnjih istraživanja spomenutih u pregledu literature (Bagri i Kala, 2016; Brid i sur., 2011; Golzardi i sur., 2012; Nejati, 2014; Pham, 2012). Sveukupno gledano, stanovnici grada Rovinja skloni su turizmu, izražavaju podršku razvoju lokalnog turizma i smatraju da ga treba dalje razvijati. S obzirom na visok stupanj ovisnosti ispitanika o turizmu ovakva podrška razvoju turizma ne iznenađuje.

Međutim unatoč prepoznavanju koristi koje donosi turizam i visokoj razini podrške razvoju turizma lokalno stanovništvo izrazilo je zabrinutost oko uključenosti u proces planiranja i odlučivanja o razvoju. Ovakvi rezultati u skladu s nekim prijašnjim istraživanjima (Marzuki, 2008; Nejati i sur., 2014; Simao i Mosso, 2013). Još jedan razlog za zabrinutost je i činjenica da lokalno stanovništvu ne podržava dosadašnji sezonalni karakter destinacije. Iako strateški dokumenti opisani u radu pokazuju namjeru da se rovinjski turizam proširi na cijelu godinu i time smanji izražena sezonalnost ona je još uvijek prisutna i utječe na lokalno stanovništvo. U radu su ispitani i stavovi dionika odgovornih za razvoj i planiranje turizma u destinaciji. Rezultati su pokazali generalno pozitivne stavove o turizmu i slaganje sa stavovima lokalnog stanovništva.

Ovaj rad nastoji doprinijeti već postojećim studijama koje su usmjerene na određenu interesnu skupinu unutar destinacije i nastoje u destinaciju integrirati dugoročno i održivo planiranje turističkog razvoja kroz ispitivanje profila stanovnika, percepcija i stavova prema utjecajima i razvoju turizma. Nalazi ove studije, koji pokazuju podršku lokalnog stanovništva razvoju turizma sugeriraju daljnji razvoj Rovinja kao uspješne turističke destinacije u kojoj je lokalno stanovništvo spremno izraziti dobrodošlicu turistima i biti promotor lokale tradicije i običaja.

Ovu vrstu istraživanja preporuča se proširiti primjenom kombiniranih istraživačkih metoda, pri čemu se treba pridati podjednaka važnost kvalitativnim i kvantitativnim istraživačkim metodama. Na taj način bi se nedostaci jedne metode kompenzirali prednostima druge metode. Također, predlaže se dublje istražiti korelaciju između stavova prema turističkom razvoju i sociodemografskih karakteristika ispitanika ili zaposlenosti u turizmu. To se temelji na argumenti da su navedeno varijable koje utječu na stavove o turističkom razvoju.

Ovo istraživanje ima ograničenja. S obzirom na visoki postotak ispitanika (75%) čiji je posao povezan s turizmom dobiveni rezultati su donekle subjektivni. Ispitanici koji imaju direktnu korist od turizma imati će i različitu percepciju turizma i njegovog razvoja od onih koji nisu zaposleni u turizmu. Također, prema Simao i Mosso (2013) na percepciju stanovnika o turizmu može utjecati turistička sezona u kojoj se provodi anketiranje. U niskoj (visokoj) sezoni, percepcije o negativnim utjecajima imaju tendenciju da budu manje (više) evidentne. Činjenica da je ovo istraživanje provedeno u zadnjem kvartalu 11. mjeseca mogla je u određenoj mjeri utjecati na bolju percepciju lokalnog stanovništva o turizmu.

LITERATURA

Knjige:

1. Bartoluci, M. (2013). *Upravljanje razvojem turizma i poduzetništva: turistička politika, razvoj i poduzetništvo u turizmu*. Zagreb: Školska knjiga.
2. Bertoša, M. (1994). *Rovinj = Rovigno*. Zagreb: Garmond.
3. Čorak, S., ur. (2011). *Izazovi upravljanja turizmom*. Zagreb: Institut za turizam.
4. Dujmović, M. (2014). *Kultura turizma*. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli.
5. Dulčić, A. i Petrić, L. (2001). *Upravljanje razvojem turizma*. Zagreb: Mate.
6. Folo, J. (2002). *Povijest rovinjskog turizma*. Rovinj: Vlastita naklada.
7. Goeldner, C.R., Ritchie, J.R.B. (2009). *Tourism: Principles, Practices, Philosophies - Eleventh edition*. Hoboken, New Jersey: John Wiley & Sons, Inc.
8. Kušen, E. (2002). *Turistička atrakcijska osnova*. Zagreb: Institut za turizam.
9. Lickorish, L, J. i Jenkins C., L. (2006). *Uvod u turizam*. Split: Ekokon.
10. Pirjevec, B. (1998). *Ekonomska obilježja turizma*. Zagreb: Golden marketing.
11. Štambuk, T. (2012). *Rovinj: povijest, kultura, umjetnost, prirodne ljepote*. (Turistička monografija). Zagreb: Turistička naklada.
12. Tadić, B. (1982). *Rovinj: razvoj naselja*. Zagreb: Centar za povijesne znanosti, Odjel za povijest umjetnosti.
13. Vukonić, B. i Keča K. (2001). *Turizam i razvoj: pojam, načela, postupci*. Zagreb: Mikrorad.
14. Weber, S. i Mikačić V. (1994). *Osnove turizma*. Zagreb: Školska knjiga.

Enciklopedija:

1. Istarska enciklopedija. (2005). *Rovinj*. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža.

Članci u znanstvenim časopisima:

1. Akis, S., Peristianis, N. i Warner J. (1996). *Residents' attitudes to tourism development: the case of Cyprus*. *Tourism Management*, 17(7), 481-494.
2. Bagri, S. C. i Kala D. (2016). *Residents' Attitudes toward Tourism Development and Impacts in Koti - Kanasar, Indroli, Pattayur Tourism Circuit of*

- Uttarakhand State, India*. PASOS. Revista de Turismo y Patrimonio Cultural, 14(1), 23-39.
3. Bandalović, G. (2014). *Percepcija turizma kod lokalnog stanovništva šibenskog primorja - primjer Primoštena*. Godišnjak Titius, 6-7(6-7), 399-414.
  4. Brida, J. G., Osti L. i Faccioli, M. (2011). *Residents' perception and attitudes towards tourism impacts: A case study of the small rural community of Folgaria (Trentino – Italy)*". Benchmarking: An International Journal, 18(3), 359-385.
  5. Conaghan, A., Hanrahan, J. i Mcloughlin, E. (2015). *Stavovi ključnih dionika o održivom turizmu u Irskoj: perspektiva turista i turističkih poduzeća*. Turizam: stručni časopis za turistička pitanja, 63(3), 279-276.
  6. Golzardi, F., Sarvaramini, S. (...) Sarvaramini, M. (2012). *Residents Attitudes towards Tourism Development: A Case Study of Niasar, Iran*. Research Journal of Applied Sciences, Engineering and Technology, 4(8), 863-868.
  7. Jani, D. (2018). *Residents' perception of tourism impacts in Kilimanjaro: An integration of the Social Exchange Theory*. Tourism, 66(2), 148-160.
  8. Marzuki, A. (2008). *Odlučivanje i sudjelovanje lokalne zajednice u turističkom planiranju : analiza primjera turističke djelatnosti na otočju Langkawi*. Turizam : stručni časopis za turistička pitanja, 56(3), 263-278.
  9. Nejati, M., Mohamed, B. i Omar, S. I. (2014). *Stavovi lokalnog stanovništva o utjecajima turizma i važnost njihova angažmana: komparativna studija dvaju otoka u Maleziji*. Turizam: stručni časopis za turistička pitanja, 62(2), 143 – 154.
  10. Pappas, N. i Tsartas, P. (2009). *Utjecaj razvoja turizma na otoku Rodosu u Grčkoj*. Acta turistica, 21(2), 123 – 250.
  11. Pham, L. (2012). *Tourism Impacts and Support for Tourism Development in Ha Long Bay, Vietnam: An Examination of Residents' Perceptions*. Asia Social Science, 8(8), 28 - 39.
  12. Pulido-Fernandez, J. I., Cardenas-Garcia, P. J. i Sanchez-Rivero, M. (2014). *Turizam kao instrument gospodarskog razvoja*. Turizam: stručni časopis za turistička pitanja, 62(3), 321 – 334.
  13. Rudan, E. (2012). *Uloga lokalnog stanovništva u razvoju turizma destinacije*. Tranzicija, 14(29), 58-67.

14. Salleh, N. H. M., Othman, R. (...) In Shukor, M. S. (2014). *Program iznajmljivanja privatnog smještaja u Maleziji: poticaji za sudjelovanje i razvoj*. Turizam: stručni časopis za turistička pitanja, 62(4), 421 – 435.
15. Simao, J. i Mosso, A. (2013). *Residents' perceptions towards tourism development: the case of Sal Island*. International Journal of Development Issues, 12(2), 140 – 157.
16. Skoko, B. (2008). *Novi trendovi u turizmu*. MadeIN (dossier), 7(8), 92-97.
17. Teye, V., Sirakaya, E. i Sönmez, S. F. (2002). *Residents' attitudes toward tourism development*. Annals of Tourism Research, 29(3), 668-688.
18. Tomljenović, R., Boranić Živoder, S. i Marušić, Z. (2013). *Podrška interesnih skupina razvoju turizma*. Acta Turistica, 25(1), 73 – 102.
19. Zaidan, E. (2016). *Utjecaj kulturnih razlika na percepciju lokalnog stanovništva o razvoju turizma: primjer Dubaija u UAE – u*. Turizam: stručni časopis za turistička pitanja, 64(1), 107-124.

Internetski izvori:

1. *Grad Rovinj–Rovigno – Službene stranice grada Rovinja-Rovigno. Strategija razvoja grada Rovinja – Rovigno za razdoblje 2015. – 2020. godine*. Preuzeto s <http://rovinjhr.lin53.host25.com/wp-content/uploads/2016/11/STRATEGIJA-GRADA-ROVINJA-FINALNA-VERZIJA.pdf> (17.11.2017.).
2. *Grad Rovinj–Rovigno – Službene stranice grada Rovinja-Rovigno*. Preuzeto s: <http://www.rovinj-rovigno.hr/o-rovinju/prirodne-znamenitosti/otoci/> (19.11.2017.).
3. *Grad Rovinj–Rovigno – Službene stranice grada Rovinja-Rovigno. Mater plan razvoja turizma za razdoblje 2010. – 2020*. Preuzeto s <http://rovinjhr.lin53.host25.com/wp-content/uploads/2016/11/master-plan-2010.pdf> (25.11.2017.)
4. *Rovinj Istra – Službeni turistički portal Turističke zajednice grada Rovinja*. Preuzeto s: <https://www.rovinj-tourism.com/hr/explore-discover/kultura-i-umjetnost/poceci-rovinjskog-turizma> (18.11.2017.).

Ostalo:

1. Blažević, Z. (2015). *Ponašanje potrošača u turizmu*. Seminarski rad. Zagreb: Veleučilište VERN`.
2. Gatti, P. (2015). *Ekonomski aspekti turizma*. Skripta. Zagreb: Veleučilište VERN`.
3. Hrgović, J. (2013). *Sociologija turizma*. Skripta. Zagreb: Veleučilište VERN`.

POPIS TABLICA I SLIKA

Tablice:

Tablica 3.1. Tipični negativni učinci razvoja turizma.....	16
Tablica 3.2. Tipični pozitivni učinci razvoja turizma.....	18
Tablica 4.1. Smještajni kapaciteti.....	31
Tablica 4.2. Dolasci i noćenja (2015-2018.).....	33
Tablica 5.1. Demografske karakteristike ispitanika.....	39
Tablica 5.2. Mišljenja stanovništva o utjecajima turizma na ekonomiju.....	40
Tablica 5.3. Mišljenja stanovništva o ekološkim učincima turizma.....	41
Tablica 5.4. Mišljenja stanovništva o sociokulturnim učincima turizma.....	43
Tablica 5.5. Sveukupna ocjena troškova i koristi od turizma.....	45
Tablica 5.6. Podrška stanovništva politikama turističkog razvoja.....	46
Tablica 5.7. Mišljenje stanovništva o sezonalnosti turizma.....	48
Tablica 5.8. Sudjelovanje lokalnog stanovništva u turističkom planiranju.....	49

Slike:

Slika 4.1. Noćenja po tržištima.....	34
Slika 5.1. Učestalost komunikacije s turistima.....	50
Slika 5.2. Kvaliteta komunikacije s turistima.....	51
Slika 5.3. Povezanost ispitanika s turizmom.....	52
Slika 5.4. Zaposlenost u turizmu.....	52
Slika 5.5. Zaposlenost obitelji ispitanika u turizmu.....	53

PRILOZI

UPITNIK

O stavovima lokalnog stanovništva prema turističkom razvoju grada Rovinja

Poštovani/e,

u sklopu izrade diplomskog rada „Stavovi lokalnog stanovništva o razvoju turizma u Rovinju“ na Specijalističkom stručnom studiju Menadžment održivog razvoja turizma, provodim anketu o stavovima lokalnog stanovništva o turističkom razvoju grada Rovinja. Molim Vas da odvojite nekoliko minuta vašeg vremena i odgovorite na sljedeća pitanja.

Sljedeće se tvrdnje odnose na učinke razvoja turizma. Molim poslušajte svaku od njih te izrazite svoj stupanj slaganja ili neslaganja s istom (gdje brojka 1 označava potpuno neslaganje, a brojka 5 potpuno slaganje). Nema krivih ili točnih odgovora, stoga molim odaberite odgovor koji najviše odgovara Vašem stajalištu o tvrdnji.

Prvi se skup tvrdnji odnosi na učinak turizma na ekonomiju.

UOPĆE SE NE SLAŽEM

POTPUNO SE SLAŽEM

	1	2	3	4	5
Turizam privlači više ulaganja i potrošnje za grad Rovinj od drugih gospodarskih aktivnosti	☐	☐	☐	☐	☐
Naš se životni standard ubrzano povećao zbog toga što turisti troše svoj novac na našem teritoriju	☐	☐	☐	☐	☐
Cijene mnogih dobara, usluga i nekretnina su porasle zbog turizma	☐	☐	☐	☐	☐
Turizam donosi ekonomsko blagostanje maloj grupi ljudi	☐	☐	☐	☐	☐
Turizam stvara više posla za strance nego za domicilno stanovništvo	☐	☐	☐	☐	☐
Općenito je moguće zaključiti da turizam stvara više pozitivnih nego negativnih učinaka na ekonomiju lokalne zajednice	☐	☐	☐	☐	☐

Sljedeći se skup tvrdnji odnosi na učinke turizma na okoliš (brojka 1 označava potpuno neslaganje, a brojka 5 potpuno slaganje).

	UOPĆE SE NE SLAŽEM			POTPUNO SE SLAŽEM	
	1	2	3	4	5
Turizam pruža poticaj za očuvanje prirodnih resursa	☐	☐	☐	☐	☐
Zbog turizma se naše ceste i drugi javni prostori održavaju na visokom nivou, što u suprotnom ne bi bio slučaj	☐	☐	☐	☐	☐
Posljedica turizma jesu neugodno prepuna mjesta i mjesta koja su nedostupna domicilnom stanovništvu tijekom visoke sezone	☐	☐	☐	☐	☐
Turizam povećava prometnu gužvu, buku i zagađenje okoliša	☐	☐	☐	☐	☐
Izgradnjom hotela i drugih turističkih objekata uništio se prirodni okoliš tog mjesta	☐	☐	☐	☐	☐
Općenito je moguće zaključiti da turizam stvara više pozitivnih nego negativnih učinaka na okoliš lokalne zajednice	☐	☐	☐	☐	☐

Sljedeći se skup tvrdnji do detalja odnosi na učinke turizma na društvo i kulturu.

	UOPĆE SE NE SLAŽEM			POTPUNO SE SLAŽEM	
	1	2	3	4	5
Upoznavanje turista iz svih dijelova naše države i svijeta je definitivno vrijedno iskustvo	☐	☐	☐	☐	☐
Turizam je doveo do povećanja dostupnosti mjesta za rekreaciju (poput bazena, teniskih terena, mini golf terena...) za domicilno stanovništvo	☐	☐	☐	☐	☐
Turizam vrši nepoželjni učinak na običaje i načine života domicilnog stanovništva	☐	☐	☐	☐	☐
Porast broja turista doveo je do udaljavanja (otuđenja) između turista i stanovnika	☐	☐	☐	☐	☐
Prisustvo turista umanjuje kvalitetu života domicilnom stanovništvu	☐	☐	☐	☐	☐
Turisti su zainteresirani za učenje o kulturi grada Rovinja	☐	☐	☐	☐	☐
Turizam potiče valorizaciju običaja i tradicije lokalne zajednice	☐	☐	☐	☐	☐
Turizam potiče obnovu povijesnih zgrada	☐	☐	☐	☐	☐
Turizam uzrokuje sigurnosne probleme i kriminalne aktivnosti	☐	☐	☐	☐	☐
Kultura se turistima prezentira na autentičan način	☐	☐	☐	☐	☐
Tijekom komunikacije s turistima naučim mnogo o njihovoj kulturi	☐	☐	☐	☐	☐
Općenito je moguće zaključiti da turizam donosi više pozitivnih nego negativnih učinaka na društvo i kulturu lokalne zajednice	☐	☐	☐	☐	☐

Sljedeće se tvrdnje odnose na korist i troškove (nedostatke) u turizmu kako za lokalnu zajednicu tako i za regiju ili županiju.

	UOPĆE SE NE SLAŽEM			POTPUNO SE SLAŽEM	
	1	2	3	4	5
Sveukupno gledajući lokalna zajednica ostvaruje veću dobit nego trošak od turizma	☐	☐	☐	☐	☐
Sveukupno gledajući županija/regija ostvaruje veću dobit nego trošak od turizma	☐	☐	☐	☐	☐

Sljedeće se tvrdnje odnose na mogući budući razvoj Rovinja. Molimo pažljivo poslušajte svaki prijedlog te izrazite stupanj svog slaganja ili neslaganja (gdje brojka 1 označava potpuno neslaganje, a brojka 5 potpuno slaganje).

	UOPĆE SE NE SLAŽEM			POTPUNO SE SLAŽEM	
	1	2	3	4	5
Trebalo bi povećati turističku potrošnju temeljem podizanja kvalitete turističke ponude	☐	☐	☐	☐	☐
Turizam treba imati vitalnu ulogu u gospodarskom razvoju grada Rovinja	☐	☐	☐	☐	☐
Trebali bi biti razrađeni novi ekološki programi, usmjereni prema očuvanju i valorizaciji prirodnih resursa	☐	☐	☐	☐	☐
Trebale bi biti dostupne nove kulturne atrakcije (poput muzeja, tradicionalnih obrta...)	☐	☐	☐	☐	☐
Trebale bi biti dostupne posebne vrste atrakcija (poput zabavnih parkova, tematskih parkova, turističkih ureda...) radi bolje turističke promocije i povećanja broja turista	☐	☐	☐	☐	☐
U turističkoj ponudi bi trebale biti dostupne nove vrste smještaja (hoteli, B&B...) s više od 50 kreveta	☐	☐	☐	☐	☐
U turističkoj ponudi bi trebale biti dostupne nove vrste smještaja (hoteli, B&B...) s manje od 50 kreveta, uređenih u tradicionalnom štihi karakterističnom za to područje	☐	☐	☐	☐	☐
Na području bi se trebalo nalaziti više uslužnih i trgovačkih objekata (restorana, trgovina...)	☐	☐	☐	☐	☐

Pojmom *sezonalnosti* označava se velika razlika između broja turista u visokoj i niskoj sezoni. Iz tog razloga neke tvrdnje ispituju učinke *sezonalnosti* na stanovnike zajednice, ukoliko su prisutni; molim pažljivo poslušajte svaku tvrdnju i izrazite stupanj svog slaganja s istom.

	UOPĆE SE NE SLAŽEM			POTPUNO SE SLAŽEM	
	1	2	3	4	5
Bolje je održati postojeće stanje prema kojemu je turistička sezona vrlo intenzivna nekoliko mjeseci, a ostatak godine je vrlo miran.	☐	☐	☐	☐	☐

Trebalo bi smanjiti broj turista u visokoj sezoni smanjenjem ukupnog broja dolazaka	☐	☐	☐	☐	☐
Trebalo bi razviti posebnu strategiju kojom bi se povećao broj turista tijekom niske sezone, te time povećao ukupni broj turista.	☐	☐	☐	☐	☐
Trebalo bi smanjiti broj turista tijekom visoke sezone, a povećati tijekom niske sezone, i dalje održavajući broj i homogenost turista tijekom cijele godine	☐	☐	☐	☐	☐

Sljedeće se tvrdnje odnose na sudjelovanje lokalne zajednice u turističkom planiranju.

	UOPĆE SE NE SLAŽEM			POTPUNO SE SLAŽEM	
	1	2	3	4	5
Aktivno odlučivanje i sudjelovanje lokalne zajednice u planiranju turističkog razvoja koristi zajednici	☐	☐	☐	☐	☐
Lokalno stanovništvo Rovinja zainteresirano je za aktivno sudjelovanje u procesu donošenja odluka o razvoju turizma	☐	☐	☐	☐	☐
Angažiranost lokalnog stanovništva u turističkom planiranju grada Rovinja na zadovoljavajućoj je razini	☐	☐	☐	☐	☐

Sljedeće tvrdnje se odnose na stupanj povezanosti s turizmom: molim odaberite po jedan odgovor za svako pitanje.

Koliko puta tjedno, u prosjeku, razgovarate s turistima ljeti?

- O Svakodnevno
- O Skoro svaki dan
- O Nekoliko puta tjedno
- O Jednom tjedno
- O Rijetko ili nikada

Kada razgovarate s turistima što od sljedećeg najbolje opisuje Vaš kontakt s njima

- O Vrlo pozitivno iskustvo
- O Pozitivno iskustvo
- O Bez reakcije
- O Negativno iskustvo
- O Vrlo negativno iskustvo

Jeli Vaš posao povezan s turizmom

Da

Ne

Jeste li bili zaposleni u turizmu prije 5 godina

Da

Ne

Jeli itko od Vaših članova obitelji zaposlen u turizmu

Da

Ne

Na kraju slijede osobna pitanja kako bi bolje povezali socio-demografske karakteristike s Vašim odgovorima; zapamtite da je ovaj upitnik u potpunosti anoniman i kako su Vaši podaci korišteni isključivo u cilju ovog istraživanja.

Dob _____		
Spol	☐ M	☐ Ž
Koje je Vaše zanimanje?		
☐ Samozaposlen	☐ Privatni sektor	☐ Javni sektor
☐ Umirovljenik	☐ Nezaposlen	☐ Student
Koliki je prosječni mjesečni neto iznos svih prihoda u Vašem domaćinstvu?		
☐ do 9.999 kuna	☐ od 10.000 do 19.999 kuna	
☐ preko 20.000 kuna	☐ ne želim odgovoriti	
Koliko je članova u Vašoj obitelji, uključujući Vas ? _____		
Koji je Vaš najviši stupanj obrazovanja?		
☐ Završena osnovna škola	☐ Završena srednja škola	☐ Završen preddiplomski studij
☐ Završen diplomski studij	☐ Završen doktorat	☐ Samozaposlen

Hvala Vam na izdvojenom vremenu i pažnji!

PITANJA ZA OSTALE INTERESNE SKUPINE U TURIZMU (djelatnici turističkih zajednica, gradska uprava, velika turistička poduzeća) - odgovori u 2-3 rečenice

1. Zadovoljstvo s razvojem turizma u destinaciji? Svekupno gledajući smatrate li da turizam donosi više koristi nego štete gradu Rovinju? Molim Vas da ukratko obrazložite svoj stav.
2. Gdje vidite priliku, a gdje ograničenja u turističkom razvoju Rovinja?
3. Utjecaj razvoja turizma dijeli se u četiri glavne kategorije, i to ekološki utjecaj, ekonomski, društveni i kulturni. Kako ocjenjujete navedene učinke? Iz Vaše perspektive postoji li nezadovoljstvo određenim učincima?
4. Smatrate li da li bi intenzivniji gospodarski razvoj Rovinja pomogao ili odmogao turističkom razvoju Rovinja? Molim obrazložite svoj odgovor.
5. Iz Vaše perspektive koji su glavni ciljevi turističkog razvoja grada Rovinja?
6. Smatrate li da lokalna vlast treba poticati lokalno stanovništvo na sudjelovanje u planiranju turističkog razvoja. Zašto?
7. Kako ocjenjujete dosadašnji angažman lokalnog stanovništva u planiranju turističkog razvoja grada Rovinja?
8. Smatrate li da svi koji sudjeluju u upravljaju turizmom destinacije (Turistička zajednica, gradsko poglavarstvo, velika turistička poduzeća) to čine na dobar i odgovoran način? Ima li dovoljno suradnje među dionicima koje je potrebno za kvalitetno upravljanje destinacijom?
9. Grad Rovinj destinacija je izrazito sezonalnog karaktera. U kojem smjeru idu aktivnosti smanjenja sezonalnosti? Koji su to sadržaji koji će u budućnosti pridonijeti smanjenju sezonalnosti?
10. Koliki je stupanj promjene svakodnevnice u ljetnim mjesecima kada je turistička sezona na vrhuncu u odnosu na zimske mjesece?

ŽIVOTOPIS

Zvezdana Blažević rođena je 21.04.1991. godine u Puli. Osnovnu školu Vladimira Nazora pohađala je u Rovinju, da bi potom upisala Pazinski kolegij – klasičnu gimnaziju s pravom javnosti u Pazinu. Nakon godinu dana vraća se u rodni Rovinj gdje potom završava opću gimnaziju Zvane Črnje. Paralelno s redovitim školovanjem završila je i osnovnu glazbenu školu pri OŠ Vladimira Nazora, Rovinj. Svoje akademsko obrazovanje nastavlja u glavnom gradu Zagrebu na Visokoj poslovnoj školi Zagreb. Sa završenim preddiplomskim smjerom „Komunikacijski menadžment“ u želji za novim izazovima svoje obrazovanje nastavlja malo drugačijim smjerom i upisuje studij menadžmenta održivog razvoja turizma na veleučilištu VERN.

Tijekom studiranja radila je u tvrtki za poslovno informatičke usluge KING ICT d.o.o. gdje je obavljala administrativne poslove. Posjeduje i iskustvo rada u području marketinga s obzirom da je studentsku praksu obavljala u marketinškoj agenciji Digitel & u Zagrebu, gdje je imala priliku sudjelovati u izradi marketinške kampanje. Nakon toga volontirala je u Udruzi hrvatskih putničkih agencija, gdje je sudjelovala u pripremi konferencije pod nazivom „Innovation and Sustainable Development of Special Interest Tourism Products„. Također već duži niz godina u ljetnim mjesecima pomaže u obiteljskom ugostiteljskom objektu na plaži, gdje je usavršila niz vještina.

Među njenim ključnim vještinama i kompetencijama je i odlično poznavanje tri strana jezika: engleski, njemački i talijanski u govoru i pismu. Posjeduje računalne vještine tj. vladanje Microsoft Office alatima, kao i odlične komunikacijske i organizacijske vještine. Kao poslovnu osobu karakteriziraju je odgovornost, produktivnost, pedantnost, preciznost i predanost cilju u svakom poslu. Vrlo je pouzdana i odgovorna osoba pri radu u timu, sposobna završiti svoje zadatke uspješno i sposobna ponašati se profesionalno u isto vrijeme. Uvijek je spremna pomoći kolegama i posjeduje veliku želju za stjecanjem novih znanja i vještina.